

”Blott en dag, ett ögonblick i sänder” – När orden inte räcker till

Andlig musik som verktyg när diakoniarbetare möter äldre

Julia Esberg

Peter Esberg

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Utbildning till socionom, Åbo

Åbo 2024

EXAMENSARBETE

Författare: Julia Esberg och Peter Esberg

Utbildning och ort: Socionom, Åbo

Titel: "Blott en dag, ett ögonblick i sänder" – När orden inte räcker till
Andlig musik som verktyg när diakoniarbetare möter äldre

Datum: 3.5.2024 Sidantal: 45

Bilagor: 3

Abstrakt

Musiken har haft betydelse för människor i alla tider och kulturer. Det finns också en hel del forskning inom området som visar på hur musiken kan användas för att uppnå psykiskt och fysiskt välmående, samt skapa förändring i människors liv. Syftet med denna studie var att undersöka betydelsen av andlig musik som verktyg i diakoniarbetarens möten med äldre klienter.

Detta är en kvalitativ intervjustudie där tillämpad innehållsanalys användes som analysmetod. Fyra diakoniarbetare som uppfyllde kriterierna intervjuades. Kriterierna var att de arbetat minst två år inom diakonin, att de använde andlig musik som verktyg och att de mötte äldre i sitt arbete. Intervjufrågorna skickades ut i förväg och diakoniarbetarna fick själva välja ett lämpligt tillfälle och plats för intervjuerna.

Resultatet från intervjuerna visar att diakoniarbetarnas eget intresse för musik spelar en betydande roll i hur de väljer att använda andlig musik som verktyg. Alla fyra nämner att de ibland, på olika sätt, upplever sig ledda av Gud när andlig musik används. I intervjuerna framkommer det att det finns förväntningar hos både diakoniarbetarna själva och klienterna, att andlig musik används som verktyg i möte med äldre klienter. Andlig musik används främst i tre olika typer av möten: hembesök, olika gruppträffar och enskilda besök till någon sjuk eller vid livets slutskede. De äldre har oftast önskemål om att få höra gamla, välbekanta psalmer. Effekten av andlig musik kan till exempel vara, att den öppnar upp för samtal, väcker olika känslor och berör klienterna. Den tröstar, styrker och inger ett lugn. Andlig musik kan också väcka minnen, fungera som bön eller predikan. I mötet med äldre, som saknar förmågan att kommunicera, beskrivs andlig musik kunna nå djupare än det talade ordet.

Språk: svenska

Nyckelord: diakoni, andlig, musik, äldre

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Julia Esberg ja Peter Esberg

Koulutus ja paikkakunta: Sosionomi, Turku

Nimike: ”Päivä vain ja hetki kerrallansa” – Kun sanat eivät riitä

Hengellinen musiikki työvälineenä diakoniatyöntekijän kohdatessa vanhuksia

Päivämäärä 3.5.2024

Sivumäärä 45

Liitteet 3

Tiivistelmä

Kautta aikojen musiikilla on ollut suuri merkitys ihmisille kaikissa kulttuureissa. Sen merkitystä on myös paljon tutkittu. Tutkimukset osoittavat, että, musiikkia voidaan käyttää psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin saavuttamiseksi sekä luomaan muutosta ihmisten elämään. Tämän tutkielman tarkoitus oli tutkia hengellisen musiikin merkitystä työvälineenä diakoniatyöntekijän kohdatessa iäkkäitä asiakkaita.

Tämä on kvalitatiivinen haastattelututkielma, jonka analyysimetodina on käytetty soveltavaa sisällönanalyysiä. Neljää kriteerien täyttävää diakoniatyöntekijää haastateltiin. Kriteerinä oli, että he ovat työskennelleet vähintään kaksi vuotta diakoniatyössä, käyttävät hengellistä musiikkia työvälineenä ja että he kohtaavat iäkkäitä työssään. Haastattelukysymykset lähetettiin heille etukäteen ja diakoniatyöntekijät saivat itse valita sopivan ajan ja paikan haastattelua varten.

Haastattelujen tulokset näyttävät, että diakoniatyöntekijöiden omalla kiinnostuksella musiikkiin on merkityksellinen vaikutus siihen, millä tavalla he käyttävät hengellistä musiikkia työvälineenä. Kaikki neljä haastateltavaa kertovat, että he tuntevat joskus olevansa eri tavoin Jumalan johdateltavana, kun he käyttävät hengellistä musiikkia työssään. Haastatteluissa tulee esiin, että sekä diakoniatyöntekijöillä itsellään, että asiakkaila on odotuksena, että hengellistä musiikkia käytetään työvälineenä kohtaamisissa iäkkäiden kanssa. Hengellistä musiikkia käytetään etenkin kolmen tyyppisissä kohtaamisissa: kotikäynti, erilaiset ryhmätapaamiset sekä yksilötapaamiset sairaana tai elämän loppuvaiheessa olevien luona. Iäkkäillä on useimmiten toiveena kuulla vanhoja tuttuja virsiä. Hengellisen musiikin käytön vaikutus voi esimerkiksi olla, että se avaa keskustelun, herättää erialisia tunteita sekä koskettaa asiakkaita. Se lohduttaa, vahvistaa ja antaa rauhan tunnetta. Hengellinen musiikki voi myös herättää muistoja, toimia rukouksena tai saarnana. Diakoniatyöntekijät korostavat, että kohdatessaan vanhuksia, jotka eivät kykene kommunikoimaan, voi hengellinen musiikki tavoittaa syvemmälle kuin puhuttu sana.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: diakonia, henkinen, musiikki, vanhukset

BACHELOR'S THESIS

Author: Julia Esberg and Peter Esberg

Degree Programme: Bachelor's degree in social services, Turku

Title: "Day by Day, and With Each Passing Moment" - When Words are Not Enough
Spiritual Music as a Tool in the Interaction Between Diaconal Workers and Elderly

Date 3.5.2024

Number of pages 45

Appendices 3

Abstract

Music has been important to people in all times and cultures. Extensive research exists on the subject, demonstrating how music can contribute to both mental and physical well-being, and foster transformative experiences in individuals' lives. The objective of this study was to examine the significance of spiritual music as a tool in the interaction between diaconal workers and elderly clients.

This is a qualitative interview study and applied content analysis was used as the analysis method. Four diaconal workers meeting predefined criteria were selected for interviews. Criteria included a minimum of two years of experience as diaconal workers, utilization of spiritual music in their practice, and regular interactions with elderly individuals. The interview questions were distributed in advance, allowing the diaconal workers to select a suitable time and venue for the interviews.

The results from the interviews show that the diaconal workers' own interest in music plays a significant role in how they choose to use spiritual music as a tool. All four participants mention occasionally experiencing a sense of divine guidance when employing spiritual music in various contexts. The interviews underscore expectations from both the diaconal workers and the elderly regarding the use of spiritual music as a tool in interaction with elderly clients. Spiritual music is primarily utilized in three distinct encounters: home visits, group sessions, and individual visits with individuals facing illness or end-of-life circumstances. The effect of spiritual music ranges from eliciting emotional responses to providing comfort, strength, and a sense of calm. Additionally, it opens avenues for discussion, evoke memories and can function as a prayer or a sermon. In meetings with elderly individuals who lack the ability to communicate, spiritual music is described as having capacity to reach deeper than the spoken word.

Language: swedish

Key words: diaconi, spiritual, music, elderly

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte och frågeställningar	2
3	Litteratursökningsprocessen.....	3
4	Diakoni	4
4.1	Vad betyder ordet diakoni?	4
4.2	Professionell- och församlingsdiakoni i Finland	4
4.3	Diakonitriangeln	5
4.4	Diakoniarbetaren och mötet med äldre.....	6
5	Andlighet och musik.....	8
5.1	Andlighet.....	8
5.2	Andlighet ur ett kristet perspektiv	9
5.3	Musikterapi och andlighet.....	10
6	Musikens påverkan på oss människor	11
6.1	Musikens påverkan i allmänhet	11
6.2	Musikens allmänna påverkan på de äldre.....	12
6.3	Att lyssna på musik	14
6.4	Äldre som lyssnar på musik.....	14
6.5	Musiklyssnandets effekt på äldre med minnessjukdom	15
6.6	Att sjunga	16
6.7	Äldre som sjunger.....	18
7	Metoddiskussion.....	19
7.1	Datainsamlingsmetod - öppna intervjuer	19
7.2	Utformning av intervjufrågor.....	20
7.3	Valet av informanter.....	21
7.4	Det praktiska tillvägagångsättet.....	21
7.5	Innehållsanalys.....	22
8	Resultatredovisning.....	24
8.1	Utövare	24
8.1.1	Andliga musikens betydelse för diakoniarbetaren	24
8.1.2	Upplevelser av Guds vägledning	25
8.2	Verksamheter.....	26
8.2.1	Situationer där andlig musik används som verktyg.....	26
8.2.2	Sångmaterial och instrument	27
8.2.3	Utvecklingsmöjligheter	28
8.3	Förhållningssätt	28
8.3.1	De äldres förväntningar på diakoniarbetaren	28

8.3.2	Diakoniarbetarens förväntningar och krav på sig själv	29
8.3.3	Inre effekter av andlig musik.....	30
8.3.4	Yttre effekter av andlig musik.....	31
8.3.5	Tro och minnen.....	32
8.4	Sammanfattning av resultatredovisning.....	32
9	Tillförlitlighet och generaliserbarhet.....	34
10	Forskningsetiska frågeställningar	36
11	Diskussion.....	37
12	Källförteckning.....	42

Figurer

Figur 1. Diakonitriangeln av Miriam Hollmer 2016. (Bodin & Hollmer, 2020, s. 17)6

Bilagor

Bilaga 1	Sökhistorik
Bilaga 2	Intervjufrågor
Bilaga 3	Informerat samtycke

Under senaste tiden hade de inte kunnat kommunicera med varandra. Hon satt nu på en stol vid hans sjukbädd. På nattduksbordet låg en psalmbok uppslagen med hans favoritpsalm. Hon hade sjungit psalmen åt honom många gånger under sjukdomstiden. Det kändes på något vis tryggt och fridfullt att få sjunga de välbekanta orden. Idag när hon sjöng den fick hon till sin förvåning ett gensvar. Helt plötsligt hörde hon hur han med en svag stämma nynnade med i melodin under slutet av psalmen.

Baserad på en sann historia som framkom i intervjuerna

1 Inledning

För att på något sätt försöka beskriva vad musik är, kan det beskrivas som en aktivitet och ett ljudande fenomen. Musiken kan påverka, återspegla eller vara något som man är mer eller mindre beroende av. Musiken kan höra ihop med olika identiteter och kan på så sätt gestalta gemensamma värderingar, föreställningar, handlingar eller gemenskapen i en grupp. Den personliga musikstilen gestaltas dessutom av tankar, handlingar, känslor och livet i övrigt. Detta gör att förhållandet till musikstilar, låtar, genrer, uttryck och instrument varierar från person till person. (Lilliestam, 2020, ss. 43-44).

Det gemensamma med användningsområdet för musiken, vare sig vi producerar den eller konsumerar den, är att den används för att endera stärka eller försvaga känslor. Det kan handla om att lyssnaren aktivt försöker dämpa eller förstärka en viss känsla, eller att en reklamproducent vill manipulera köparen att känna en viss känsla för produkten som säljs. Musiklyssnande har neurobiologiska effekter. Musiken förstärker effekter som människan upplever samtidigt som musiken konsumeras. Att se, känna lukten eller uppleva en viss känsla i samband med musik kan således förstärka både positiva och negativa upplevelser. Flera faktorer påverkar hur vi upplever musikens effekt: våra tidigare musikerfarenheter, vår sinnesstämning i lyssnandets stund, samt kontexten vi befinner oss i. Det går inte helt rakt ut att säga ifall konsumering av musik är bra eller dåligt för oss utan den behövs bedömas utifrån flera faktorer. (Theorell, 2020, ss. 9,14, 32-34).

Idag har det konstaterats att kulturlivet faktiskt stärker hälsan och ger bättre livskvalitet. Musiken, som är en del av kulturlivet, har förmågan att framkalla saker och funktioner i oss människor. Den kan plocka fram krafter i oss som vi kanske inte visste fanns. Den har förmåga att ta fram eller dämpa känslor och inspirera till handling. Genom att dela olika upplevelser uppnås också gemenskap, och många av dessa upplevelser kan delas trots mentala och fysiska hinder. En annan fördel är att musiken kan framföras i alla möjliga former och sammanhang utan att förlora sitt värde i att skapa gemenskap. (Ruud, 2022, ss. 34-35).

Vare sig det handlar om kristen musik eller musik från andra religioner, är det något i den religiösa (andliga) musiken som stärker vår gruppkänsla. Den talar till våra känslor och vädjar till våra estetiska upplevelser. Religiös musik har en extatisk dimension som ibland vill varva upp oss och ibland lugna ner oss. Den har en stor symbolisk betydelse och används

för att förmedla det som är svårt att förstå, såsom det gudomliga och det allsmåttiga. Slutligen är religiös musik, känslornas musik, där melodin tar över när orden inte räcker till. (Theorell, 2020, ss. 37-39).

Musiken är ett gammalt och välbeprövat verktyg som har många goda effekter. Med detta i åtanke kommer denna studie att försöka ta reda på hur andlig musik används bland Evangelisk-lutherska kyrkans professionella diakoniarbetare i deras möten med äldre. Studien utförs genom intervjuer med fyra diakoniarbetare som valts ut baserat på specifika kriterier. Målet är att undersöka hur andlig musik används som verktyg, vilka effekter som uppnås och vad som motiverar användandet av just andlig musik.

2 Syfte och frågeställningar

Syfte med denna studie är att undersöka betydelsen av andlig musik som verktyg i diakoniarbetarens möte med äldre klienter.

Frågeställningarna som studien avser besvara är:

1. Vad betyder andlig musik för diakoniarbetaren?
2. Vilka förväntningar finns det på användningen av andlig musik som verktyg i möten med äldre?
3. På vilket sätt använder diakoniarbetare andlig musik som verktyg i sina möten med äldre klienter?
4. Vilka effekter har användningen av andlig musik som verktyg i möten med äldre inom diakonin?

Avgränsningarna i examensarbetet har gjorts utifrån att båda författarna studerar tilläggshandling som diakoner och är intresserade av musik. Projektet som vi deltar i handlar om resursstarka äldre, och därför begränsar vi oss till diakoniarbetarens möte med just den äldre befolkningen. Musiken, i alla dess former, har en lång och väldokumenterad historia med decennier av forskning inom området. Våra efterforskningar har visat att det saknas material om användningen av andlig musik som verktyg inom diakonin. Vi strävar därför efter att få en djupare förståelse för hur andlig musik kan fungera som ett verktyg i detta sammanhang.

Begrepp som kommer att behandlas i denna studie är diakoni, andlighet, musikterapi och musikens effekter. Musikterapin inkluderades eftersom majoriteten av forskningen om musikens effekt har utförts inom detta fält. Även om forskningen har genomförts inom musikterapi, är många av dess resultat relevanta och tillämpbara som grund för denna studie.

3 Litteratursökningsprocessen

Med tanke på att huvudtemat för detta arbete är resursstarka äldre, andlig musik och diakoni, inledde vi med att söka efter vetenskapliga artiklar i databaserna CINAHL Complete (EBSCO) och EBSCO Academic Search Elite. Vi lånade även relevant litteratur från olika bibliotek och kompletterade vår sökning med relevant material och fakta från elektroniska källor.

I den första sökningen i EBSCO användes sökorden ”elderly and music therapy” vilket resulterade i 223 träffar. Efter avgränsningen till full text, peer reviewed och publication date 2017–2023 reducerades antalet träffar till 21, varav 3 artiklar valdes ut. Den andra sökningen med sökorden “elderly or older adults and music and well-being” gav 122 träffar. Med samma avgränsningar minskade antalet träffar 13, och 4 artiklar valdes ut. Den tredje sökningen med sökorden “elderly or aged or older or elder or geriatric or elderly people or old people or senior and health or mental health or physical health or well-being and music” gav 1364 träffar. Efter att ha tillämpat avgränsningarna full text, peer reviewed och publication date 2017–2023, återstod 146 träffar, av vilka 8 artiklar användes.

I CINAHL gjordes den första sökning med orden ”music and wellbeing and elderly” vilket resulterade i 12 träffar. Efter avgränsningarna full text och publication date 2010 to 2023 reducerades antal träffar till 3, varav 1 artikel användes. Den andra sökning med orden “music or song or melody and elderly or aged or older or elder or geriatric” gav 11 146 träffar. Avgränsningarna full text, publication date 2019 to 2023, peer reviewed, aged: 65+ years och music therapy minskade antal träffar till 59, varav 3 artiklar användes. Den tredje sökningen “music or song or melody and elderly or aged or older or elder or geriatric and spiritual” resulterade i 83 träffar, och med avgränsningarna full text och publication date 2019 to 2023 återstod 6 träffar, varav 1 artikel användes. Den fjärde sökning “elderly or aged or older or elder or geriatric or elderly people or old people or senior and health or mental health or physical health or well-being and music” gav 971 träffar. Avgränsningar full text, publication date 2019 to 2023, peer reviewed och aged: 65+ years, gav 52 träffar, av vilka 3 artiklar användes. Den femte sökningen “music and spirituality” resulterade i 291 träffar.

Avgränsningar full text, publication date 2014 to 2023 och peer reviewed, gav resultatet 42 träffar, varav 2 artiklar användes. Sökhistoriken finns som tabellform i bilaga 1.

4 Diakoni

Diakonin har en central roll i detta arbete. Därför inleder vi detta kapitel med att definiera diakonins innebörd, dess historiska ursprung och vad den formats till. Vi beskriver de två varianterna av diakoni som tillämpas inom den Evangelisk-lutherska kyrkan. Vidare introducerar vi modellen ”diakonins triangel”, som delvis kommer att utgöra den teoretiska referensramen för vårt arbete. Avslutningsvis tar vi upp om diakoniarbetarens interaktioner med äldre klienter.

4.1 Vad betyder ordet diakoni?

När det gäller ordet ’diakoni’, anger ordboksförklaringen att det avser personer som utför socialt arbete genom kyrkan. Ordet ’diakon’ ger dock en bredare bild av arbetet genom att beskriva att diakonen ansvarar för, bland annat, det sociala arbetet. Ordet har också andra betydelser inom olika kyrkliga samfund; exempelvis inom den katolska kyrkan, där en diakon är en hjälppräst. (”Diakoni”, 2021).

Ordet ’diakoni’ återfinns i Nya testamentet som ett grekiskt ord, men den betydelse vi tillämpar idag härstammar från 1800-talet. Ordet fick då betydelsen av att vara självuppoffrande och helhjärtat engagerad, genom att utföra sociala insatser baserat på människokärlek. För att konkretisera diakonala handlingar kan man inkludera förebyggande eller akuta hjälpinsatser som syftar till att motverka utsatthet, nödsituationer och fundamentala brister i människors liv. Detta innefattar ofta socialt arbete, sjukvård och omsorg som bedrivs genom olika verksamheter. Dessutom ingår också andra delar som går under benämningar som välfärdsarbete eller socialt ansvarstagande. Vidare ingår stöd och hjälp till grupper och enskilda klienter som riskerar att hamna i eller befinner sig i en utsatt livssituation. Det som skiljer diakonin från annan hjälpverksamhet är att den är inspirerad av den kristna tron. (Blenberger & Hansson, 2019, ss. 13-19).

4.2 Professionell- och församlingsdiakoni i Finland

Det professionella arbetet inom diakonin i Finland har sina rötter i Tyskland. År 1867 grundades Helsingfors diakonissanstalt, där sjuksköterskor, kända som diakonissor,

utbildades. De arbetade oftast i tysthet utan att synas offentligt. På 1880-talet skedde dock ett uppsving kring intresset för diakoni i Finland. Diakonin skedde då i olika former av föreningsverksamhet genom Inremissionen och Finska Sjömansmissionssällskapet. År 1888 blev den första diakonissan avlönad, finansierad av syföreningar som bildades just för detta ändamål. Först år 1892 började kyrkan intressera sig för att ordna diakoni i kyrkans egen regi. År 1898 beslutades det i Borgå stift att välja diakonissor utbildade vid diakonissanstalterna i Helsingfors eller Viborg för uppdrag i församlingarna, vilket ledde till att fler diakonissanstalter bildades i Finland. Dessa anstalter sände ut diakonissor som arbetade under deras ledning. År 1918 omnämndes diakonin i kyrkolagen som en del av kyrkans verksamhet, även om den fortfarande var under diakonissanstalternas kontroll. Det var först år 1943 som det blev lagstadgat att diakoni och diakonitjänster skulle ingå i församlingsarbetet. År 1953 öppnades utbildningsmöjligheter för båda könen, och då inkluderades även de som hade utbildning inom socialvård. En diakonissa är alltså en person med utbildning inom sjukvård, medan en diakon har utbildning inom socialvården. (Kummel-Myrskog, Sarelin, & Ekstrand, 2009, ss. 30-58).

Diakoni är ett brett begrepp som inte bara gäller diakoner och diakonissor, utan även alla församlingsmedlemmar. Det är ett begrepp som ger kyrkan dess uppdrag och identitet, vilket är förankrat i teologiska begrepp. Diakoni innefattar även praktiska handlingar som syftar på den bibliska uppmaningen att vara varandras nästa. Ordet diakoni rymmer alltså många olika saker. Den praktiska aspekten av diakoni innebär att aktivt agera mot mänskliga orättvisor och lidande, samt vårda skapelsen på ett aktsamt och ansvarsfullt sätt. Denna kallelse är en del av den allmänna kristna kallelsen. Eftersom Gud gjort uppoffringar för oss är de kristna kallade att göra uppoffringar gentemot alla människor de möter. (Nordstokke, 2009, ss. 8-10, 25).

4.3 Diakonitriangeln

I boken "Vägledning för diakoni" (Bodin & Hollmer, 2020, ss. 12-17) presenteras en triangulär modell vars syfte är att illustrera relationer och skillnader mellan teologi och praktik inom kyrkans diakoni. Triangelns centrum representerar **Diakonins teologiska grund** medan triangelns tre sidor symboliserar **utövare, verksamhet** och **förhållningssätt**. Triangelns sidor beskriver alltså det praktiska arbetet och centrumet den teologiska utgångspunkten. Sammantaget representerar triangelns alla delar diakoni i sin helhet. Det innebär att man genom kristen tro i handlingar har omsorg om skapelsen och medmänniskorna.

Figur 1. Diakonitriangeln av Miriam Hollmer 2016. (Bodin & Hollmer, 2020, s. 17)

Mittendelen diakoni (teologisk grund) kan beskrivas som ett uppdrag som alla församlingar och dess medlemmar har fått. Det handlar om att leva ut den kristna tron genom handlingar och att visa omsorg om skapelsen och medmänniskan. I detta ingår även att främja mänskliga rättigheter, solidaritet och humanitet. Förhållningssättet innebär att den enskilde kristne och församlingen har i uppgift att skapa en atmosfär där omsorg och kärlek får utrymme, samtidigt som man värnar om det skapade. Det innebär att se människan i sin helhet, inklusive hennes andliga behov, och att möta människor där de befinner sig. Verksamheten syftar till att skapa kyrkligt anknuten verksamhet som bidrar till att förbättra samhället. Detta kan innefatta förändrings- och problemlösande insatser eller gemenskapsfrämjande insatser. En omvärldsanalys kan ge en bra överblick över vilka insatser som är mest lämpliga med hänsyn till tillgängliga resurser. Diakonalt utövande kan som nämnts, omfatta hela församlingens uppdrag, vilket kan innebära frivilligt arbete och/eller den professionella diakoniarbetarens uppdrag. (Bodin & Hollmer, 2020, ss. 21-33).

4.4 Diakoniarbetaren och mötet med äldre

Bland diakoniarbetarens arbetsuppgifter ingår att förbättra livskvaliteten hos klienterna och främja ett gott samhälle. I mötet med de äldre kan ett av målen vara att motverka ofrivillig ensamhet. Några av arbetsmetoderna kan vara att ordna sångstunder för äldre, körverksamhet, nätvandringar för trygghet på internet, caféverksamhet för gemenskap,

dagledigträffar, samt ge möjlighet till äldre att delta i församlingsaktiviteter även vid funktionshinder. (Bodin & Hollmer, 2020, ss. 26, 64). En stor del av diakoniarbetet bland äldre görs inom församlingen. Men diakoniarbetaren behöver också kunna samarbeta med andra aktörer, på deras villkor, för att möta behoven hos de äldre. (Bodin & Hollmer, 2020, s. 64; Svenska kyrkan, 2016, s. 12).

En annan viktig del av diakoniarbetarens arbetsuppgifter i mötet med äldre är att ge stöd under olika livskriser. Det kan handla om att bemöta sorg och förlust, antingen individuellt eller i grupp. Diakoniarbetaren kan motverka isolering och ensamhet genom att besöka de äldre. Dessa besök kan även omfatta omsorg och samtalsstöd relaterat till sjukdom, och inkluderar stöd till anhöriga till den drabbade. Besöken utförs både på äldreboenden och i hemmet. Diakoniarbetaren kan också ha i uppgift att hjälpa till vid ekonomiska svårigheter och att göra upp budgeter. (Bodin & Hollmer, 2020, ss. 94-98).

I statistiken som tas fram tack vare de återkommande diakonibarometrarna kan man se att det har skett en förändring när det gäller diakoniarbetet bland äldre. I mitten av 2010-talet var äldre personer, som led av långvarig ensamhet, den näst vanligaste gruppen som diakoniarbetarna mötte i sitt dagliga eller veckovisa arbete. (Gävert, 2016, s. 106). Redan år 2020 kunde man konstatera att besöken till äldre som lider av långvarig ensamhet minskat något. Trots detta mötte majoriteten av diakoniarbetarna (84%) fortfarande denna klientgrupp minst en gång i månaden. (Alava, Kela, Nikkanen, & Paloviita, 2020, ss. 80,123). Orsaken till att dessa besök minskat framkommer inte helt klart i studien. Det kan eventuellt bero på omfördelning av diakoniarbetarnas resurser. De fem klientgrupper som toppar statistiken när det gäller minst ett besök per vecka är: personer som lider av psykisk ohälsa, fysiskt sjuka, långtidsarbetslösa, de som har återkommande behov av mathjälp, och de som får regelbundet ekonomiskt stöd (Alava, Kela, Nikkanen, & Paloviita, 2020, s. 78). Den senaste publicerade barometern lyfter fram att diakoniarbetare på mindre orter har fortsatt, mer kontinuerligt, att besöka äldre som lider av långvarig ensamhet (Hammarén, Hietaniemi, Kainulainen, & Kalanti, 2022, s. 143).

5 Andlighet och musik

I denna studie har vi valt att specifikt fokusera på andlig musik. Vi vill därför i detta kapitel kortfattat ta upp om andlighet i allmänhet och ge en inblick i vad andlighet kan beskrivas som, enligt den kristna tron. Musiken har många positiva effekter på välmående och hälsa. Eftersom forskningen ofta fokuserar sig på musikterapeuternas arbete, kommer vi även att kortfattat beskriva vad musikterapi innebär.

5.1 Andlighet

En omfattande studie som genomförts med deltagare från olika länder visar att teman som berörs gällande andlighet inkluderar bön, relation, hågkomst och frid. I studien framkommer ett djupare plan av andlighet där fem olika aspekter lyfts fram. Den *första* aspekten är där andligheten blir en viktig del av livet och påverkar individens livsval. Andligheten blir något som är ständigt närvarande och inverkar på personens värderingar och övertygelser. Det andliga blir också en grund för individens världsuppfattning. För vissa är detta något personligt, medan det för andra är något som skapar gemenskap genom att vara ett delat levnadssätt. (Tsiris, 2017, ss. 293-295, 299-300).

Den *andra* aspekten som lyfts fram är när andligheten sträcker sig bortom individen och blir en del av en större helhet. I detta sammanhang blir andligheten ett sökande efter något som är större än den begränsade människan, och det söks då efter ett högre medvetandetillstånd. Här pratar man om en synlig och en osynlig värld som existerar parallellt. (Tsiris, 2017, s. 300).

Den *tredje* aspekten som tas upp är när andligheten blir större än den materiella världen omkring oss. Det finns en djupare dimension som berör existentiella frågor, såsom anledningen till att existera, finns det mening och mål med livet som är större än oss själva och det vi har omkring oss. Den *fjärde* aspekten handlar om meningsskapande och tro. Den berör andligheten i form av övertygelser, tro och/eller värderingar. Detta skapar en känsla av syfte och mening med livet, vilket i sin tur påverkar hur individen upplever världen och vilken inställning hen har till livet. (Tsiris, 2017, s. 300).

Den *femte* och sista delen som beskrivs är där andligheten upplevs som en känsla av relation och anknytning till något gudomligt, sina medmänniskor och sig själv. Det kan inkludera alla tre eller bara en av dem. Två olika synsätt kommer då fram. Det första anknyter till att alla har en andlighet och den ande som finns i individen skapar mening och syfte. Anden

kan också knytas till ett högre andligt medvetande, vilken då är en form av gud. Det andra synsättet inkluderar alla livsformer som existerar att ingå i en större andlig helhet, vilket innebär att alla livsformer är sammanflätade i en gemensam andlighet vilka inte kan separeras ifrån varandra. (Tsisiris, 2017, ss. 300-301).

5.2 Andlighet ur ett kristet perspektiv

Andligheten inom den kristna tron handlar om två saker: det första är att Gud möter den egna skapelsen på olika sätt och det andra är att vi möter Guds närvaro med tillbedjan. Allt liv räknas som en gåva från Gud, vilket gäller inte bara oss människor utan även djur och växter. Gud har en plan för allt och en önskan om att skapa mening och sammanhang i allt runtomkring oss. Men som människor bryter vi ofta mot detta och blir fientliga mot varandra, i stället för att bete oss som en enda stor familj. Den kristna tron motsätter sig denna fientlighet och lyfter fram hur Gud önskar vara en bas för gemenskap, förståelse och kärlek mot honom och mot varandra. På grund av fokuset på gemenskap blir nationalism och individualism oförenliga med den kristna tron. Den kristna tron går över alla mänskliga gränser eftersom Gud ses som den högsta auktoriteten och han uppmanar till gemenskap, vilket blir extra tydligt i ett samhälle som upplever mer ensamhet än någonsin tidigare. (Hagman, 2018, ss. 83, 89-91, 99).

Enligt Bibeln börjar det kristna livet med en andlig pånyttfödelse. Denna omvandling leder individen in i en gemenskap som symboliseras av olika kroppsdelar i samma kropp, där varje del fyller en viktig funktion för helheten. För en kristen är det centrala att älska Gud av hela sitt hjärta och därefter älska sina medmänniskor lika mycket som sig själv. Det andliga kan förklaras genom att det finns de som står på Guds sida och de som står emot Guds auktoritet. Denna kamp är inte riktad mot andra människor, utan snarare mot olika makter i andevärlden. (Svenska Folkbibeln, 2015, ss. Joh 3:3-8, Rom 12:1-4, Matt 22:37-39, Ef 6:12).

Den kristna synen på människan är också byggd ur ett andligt perspektiv. Människan beskrivs här som bestående av tre delar: ande, kropp och själ. Människan är skapad av Gud och står därför ansvariga inför honom. Synden som kommer in i människans liv utgör ett hinder i relationen till Gud, och därför behöver alla människor Jesus. Genom att han tar på sig skulden får vi förlåtelse och kontakten med Gud återupprättas. Det är också viktigt att nämna att anden, kroppen och själen inte kan skiljas åt utan hör ihop, vilket innebär att de kan påverka varandra. Till exempel kan psykiskt illamående komma till uttryck genom fysiska symtom. Gud ses som treenig, bestående av Gud som Fadern, sonen Jesus och den

Helige Ande. Den Helige Ande, även kallad den närvarande hjälparen, är en del av Gud och har kraft att skapa nytt och ge liv. (Okkenhaug, 2020, ss. 47-62).

5.3 Musikterapi och andlighet

Att musik berör oss och påverkar både kroppen och själen är något som blir tydligt när man följer de historiska spår som musiken har lämnat efter sig. Musiken har använts i medicinskt syfte, vilket bekräftas i olika sammanhang och religioner. I Bibeln berättas det till exempel om hur David spelade för kung Saul för att stilla hans oro. Precis som i denna berättelse så finns det flera andra källor från antikens medicin, som beskriver hur musiken skulle kunna harmonisera kroppen och själen. Under antiken fanns teorier om att musiken kunde balansera kroppsvätskor och i vissa kretsar talades det om djur som trängde in i kroppen, och hur musiken skulle stärka själens motståndskraft mot dessa väsen. (Ruud, 2022, ss. 19-28).

Professionell musikterapi är kanske det största forskningsområdet när det gäller användningen av musik som verktyg eller behandling (Theorell, 2020, s. 65). Musikterapi är en professionell disciplin som följer fastställda riktlinjer och har en strikt etisk kod i sitt arbete. När det gäller den andliga aspekten, arbetar musikterapin fortfarande med att utveckla ett professionellt sätt att integrera andlighet i sitt arbete. (Notarangelo, 2021, ss. 298-299). Det har funnits ett visst motstånd mot att inkludera den andliga dimensionen i musikterapin. Detta har motiverats med att andligheten kan uppfattas som osäker eller omtvistad, vilket skulle kunna leda till att musikterapins giltighet och professionalitet ifrågasätts. (Moss, 2019, ss. 215, 220; Notarangelo, 2021, ss. 299-300,304; Tsiris, 2017, ss. 311-312).

Trots detta ökar intresset för den andliga dimensionen inom musiken både bland musikterapeuter och forskare, eftersom det har visat sig att den andliga aspekten fyller en viktig funktion för dem som har ett verkligt andligt behov. Det andliga erkänns, i någon form, av de flesta kulturer och är ofta kopplat till ett trossystem. Internationellt finns det stöd för att fylla behovet av välbefinnande och andlig hälsa. Att även musikterapin börjar inkludera det andliga är positivt, eftersom terapiformen i övrigt är så lätt att anpassa till olika sammanhang och nya miljöer. (Notarangelo, 2021, s. 300).

6 Musikens påverkan på oss människor

Musiken kan komma till uttryck på många olika sätt och i olika former. Den kan framkalla många olika känslor och är därför ett kraftfullt verktyg för den som behärskar den. Musik kan tas emot och förmedlas på många olika sätt. Vissa sjunger solo, andra i kör, medan många föredrar att bara lyssna på musiken. Det ena utesluter inte det andra, utan många både sjunger, spelar och lyssnar på musik. I detta kapitel vill vi förklara hur alla dessa grupper, på ett eller annat sätt, kan dra nytta av musiken, oavsett om man producerar eller konsumerar den.

6.1 Musikens påverkan i allmänhet

Förutom professionell musikterapi används musiken även som behandling på andra sätt inom hälso- och sjukvården. Inom kirurgi har man låtit musik spelas under och efter operationer, vilket har gett både psykologiska och fysiologiska positiva effekter. Musiken används inom demensvården för att underlätta vardagssysslor och omvårdnad med klienterna. Musiken kan användas för att arbeta med talet hos patienter med afasi och för att påskynda tillfrisknande hos strokepatienter. Utöver detta kan musiken användas som verktyg i arbetet med personer med kognitiva funktionsnedsättningar eller autism, där musiken kan vara en nyckel till att kommunicera sina känslor. (Theorell, 2020, ss. 65-68).

Historiskt sett har musik, terapi och hälsa ofta varit sammanlänkade och använts för att driva bort andar eller för att harmonisera kropp och själ. Även idag sägs det att musik kan lämna avtryck i kroppen och själen. Det är allmänt erkänt att musikaliska upplevelser kan beröra oss djupt och ha effekter som kvarstår långt efter att musiken har tystnat. (Ruud, 2022, s. 18).

Musiken kan påverka oss alla på olika sätt vid olika tillfällen. Den kan ofta beskrivas i termer som ackord, melodier, rytmer och intervaller, men det är inte en självklar beskrivning för dem som inte är insatta i musikens värld. Trots detta kan de flesta människor urskilja de olika mönstren och elementen i musiken. De flesta kan kanske, utan att sätta ord på det, känna igen en refräng, ett visst instrument eller en vers. Sånggröster kan också ha en påverkan genom att förmedla en känsla av trovärdighet eller övertygelse. Röstens kvalitet eller det sätt på vilket sångaren använder den kan framkalla emotionella effekter på lyssnaren. Musiken kan vara en form av vardaglig självterapi, som gör att man kan få utlopp för känslor och gå upp eller ner i varv. (Lilliestam, 2020, ss. 332-333).

Med musiken som verktyg kan man stödja välbefinnande, hälsa och funktionsförmåga. Den kan påverka känslor, tankar, beteenden och förmågan att kontrollera sina handlingar. (Notarangelo, 2021, ss. 298-300). När musik används i terapi, är syftet att påverka hjärnans aktivitet med målet att främja välbefinnande och hantera inre konflikter. Genom musiken kan man förmedla rytm, melodi och harmoni, vilket kan ha positiv effekt på personer med depression och/eller ångest. Musiken kan också vara ett bra verktyg för att hantera djupare känslor och för personlig reflektion. Musikterapi kan främja många aspekter genom musiken, såsom kommunikation kring den, rörelse i takt med den, och uppfyllande av emotionella, kognitiva, fysiska och sociala behov. Med musikens hjälp kan även avslappning och nya tankemönster läras in. Det är också bra träning för minnet att sjunga gamla texter från minnet och lära in nya. (da Silva, o.a., 2022, ss. 5-6, 9).

En intressant sak att notera är att väldigt få personer är omusikaliska, utan ”problemet” ligger i att de inte har tränat sin musikalitet. Bara omkring 5% av befolkningen är tondöva, men även de flesta av dessa personer kan fortfarande uppskatta musik. De kan däremot ha svårigheter med att urskilja musikaliska intervall och att hålla rätt ton när de sjunger. Ett fåtal individer kan dock uppleva obehag av musik, ett tillstånd som kallas amusi. (Theorell, 2020, ss. 27-28).

6.2 Musikens allmänna påverkan på de äldre

Musik har en stark koppling till minnet, och vissa minnen kan vara så gamla som från vår tidiga barndom. Därför kan musiken väcka minnen hos äldre, där de påminns om släktingar och familj som på något sätt varit förknippade med en sång från deras barndom. Musiken kan även framkalla minnen som den äldre inte tänkt på sedan de inträffade, vilket kan väcka olika slags känslor. När musik sjungs eller lyssnas på i grupp, kommer det ofta fram positiva minnen, vilka de flesta gärna delar med sig av till gruppen. De minnen som återupplivas kan innehålla speciella händelser, personer eller känslor, vilket gör det svårt att förutsäga vilka känslor som kommer att väckas hos de äldre. Forskning visar dock att sång generellt leder till förbättrat humör, och den atmosfär som skapas beskrivs ofta som värmande. Gruppdeltagande kan upplevas som avslappnande och skapar ofta en djupare anknytning till andra deltagare genom gemensam sång. När anhöriga till de äldre deltar i sådana gruppträffar, får de ofta möjligheten att se nya sidor hos sina äldre släktingar. Eftersom musiken är ett kraftfullt verktyg, bör den användas med omsorg. Lyhördhet är viktig, eftersom gamla minnen ibland kan vara förvirrande, svåra och överväldigande. Genom att

samla in information om den äldre i förväg, genom samtal med den äldre själv, familjen och släktingar, kan man förebygga eventuell negativ påverkan. (Dassa, 2018, ss. 424-426).

Forskning har visat att det hos äldre män finns behov som musiken i olika former kan fylla. Musiken kan användas för att fylla sociala, psykologiska och emotionella behov, vilket är särskilt viktigt i denna livsfas. Genom att använda och diskutera musik kan känslor av stabilitet och mening infinna sig. Detta öppnar upp för djupare samtal där musiken fungerar som en katalysator för att uttrycka olika känslor och erfarenheter. Att samlas kring musik innebär mer än att bara delta i en aktivitet; det är ett sätt att engagera äldre män i att uppleva och uttrycka sig genom musik. En ytterligare fördel är att deltagande i musikaktiviteter inte begränsas av fysiska förutsättningarna, vilket gör dem tillgängliga även för dem som kan ha begränsningar på grund av åldrande. (Lindblad & de Boise, 2020, ss. 34-35).

När det gäller musikterapi, bidrar den till en högre livskvalitet för äldre, med positiva inverkningar på områden som rekreation, kärlek, religion och kreativitet. Terapiformen erbjuder relevanta förebyggande och hälsofrämjande effekter. (Diaz Abrahan, Lemos Jaramillo, & Justel, 2019, ss. 16-17). Jämfört med traditionell vård eller social interaktion har musikterapi identifierats som en mer effektiv behandlingsmetod för äldre som lider av ångest, särskilt inom långvården (Atchison, o.a., 2022). Forskning visar att musikterapi kan lindra depression hos äldre i betydande grad (Chen, o.a., 2021, s. 781). Dessutom har det konstaterats att musikterapi är mer effektivt än vanlig allsång för att minska depressiva symptom hos äldre på äldreboenden (Werner, Wosch, & Gold, 2017, ss. 151,153).

Att delta i musikaliska interventioner har visat sig minska stressnivåerna hos äldre personer, vilket understryker musikens betydelse som en terapeutisk resurs i hälsofrämjande åtgärder (da Silva Sales de Medeiros, Batista Araújo de Oliveira, Queiroz de Medeiros, de Oliveira Távora, & Tomaz dos Santos Barros, 2021, s. 7). När det gäller konst på recept har bland annat musik och sång visat sig vara konstformer som gett positiva resultat, för äldre personer som fortfarande bor hemma och är självständiga. Dessa äldre upplever att konst på recept inte bara ger dem en riktning och ett syfte i livet, utan också möjlighet att växa i sin personlighet och i sin prestation. Konsten ger dem chansen att utvecklas och stärkas i en trygg miljö, samtidigt som den främjar utvecklingen av relationer till andra. (Poulos, o.a., 2019, ss. 488-490).

När det gäller icke farmakologiska behandlingars effekt på depressiva symptom hos äldre personer, har det visat sig att musik är en intervention som resulterar i statistiskt signifikanta

förbättringar av depressionsymptom jämfört med traditionell vård. Forskning indikerar att musikinterventioner kan vara mer lämpliga än traditionell hälsoutbildning för att förbättra depressionsymptom bland äldre patienter. (Chen, o.a., 2021, s. 780).

6.3 Att lyssna på musik

Att lyssna på musik påverkar oss människor både på det psykiska och fysiska planet. Det kan leda till att vi känner oss lugna och avslappnade eller att vi får energi, vilket i sin tur kan påverka vår puls, blodtryck, blodkoagulering och hormonutsöndring, såsom kortisol och betaendorfiner. Musiklyssnandet har även inverkan på vårt immunsystem och på inre organ som till exempel tarm och magsäck, eftersom dessa organ reagerar på olika psykiska påfrestningar. Musiken kan framkalla en mängd olika känslor, från sorg och ledsenhet till rädsla, glädje och lycka. Att använda sig av musik för att framkalla specifika reaktioner, koordinera rörelser eller öka uthålligheten är inget nytt. Musikens förmåga att påverka har utnyttjats genom historien, till exempel i marsch-, kamp- eller arbetarsånger. (Theorell, 2020, ss. 46-47, 53).

Starka och intensiva känslomässiga samt fysiologiska reaktioner på musik tenderar att vara konstanta genom hela livet, vilket bekräftar musikens värde som ett terapeutiskt verktyg för äldre (Belfi, Moreno, Gugliano, & Neilla, 2022, ss. 936-938). Lyssnande på musik i grupp har också visat sig ha positiva effekter för personer med psykisk ohälsa. Det bidrar till minskad oro och irritation, förbättrat humör och ökad upplevd livskvalitet. Dessutom har man observerat en ökning av energinivåerna direkt efter en musiksession jämfört med innan sessionen. (Strong, Plys, Hinrichs, Hartmann, & McCullough, 2022, s. 955).

6.4 Äldre som lyssnar på musik

Musiken kan åstadkomma förändringar som minskar stressen hos äldre, vilket i sin tur leder till förbättrat välbefinnande. Stressen kan vara sammankopplad med ökad depression, ångest och sämre funktionsförmåga. När äldre personer lyssnar på utvalda musikstycken och låtar kan det framkalla positiva ansiktsuttryck och rörelser i takt med musiken. (da Silva Sales de Medeiros, Batista Araújo de Oliveira, Queiroz de Medeiros, de Oliveira Távora, & Tomaz dos Santos Barros, 2021, s. 7). Att lyssna på självvald musik har visat sig minska negativ affekt som kan ha uppstått under tidigare stressande händelser. Denna minskning av negativ affekt är ofta mer uttalad hos äldre än hos yngre lyssnare. (Groarke & Hogan, 2019, ss. 9, 12-14). Regelbunden lyssning på självvalda sånger, som folkmusik, sånger som berör de

religiösa känslorna eller sånger med religiöst innehåll, har visat sig ha positiva effekter för äldre på äldreboenden. Tre dagar i veckan av denna aktivitet kan sänka det systoliska blodtrycket och minska depressionsnivåerna. (Gök Ugur, Yaman Aktaş, Orak, Saglambilen, & Aydin Avci, 2017, ss. 1283-1285).

Även att lyssna på musik och diskutera det i grupp har visat sig ha goda effekter för äldre personer. För äldre män som upplever ensamhet som ett hot mot livskvaliteten, har sådana gruppaktiviteter visat sig vara meningsfulla, upplyftande och stimulerande. Dessa män föredrar dock att hålla samtalet lättsamt och skämtsamt, och fokuserar på musiken snarare än att dela med sig av personliga erfarenheter eller djupare känslor. (Lindblad, 2021, ss. 429-434). För äldre kvinnor har deltagande i välstrukturerade sessioner med musiklyssning och diskussioner i grupp underlättat socialt engagemang och skapat positiva upplevelser. Möjligheten att återuppleva minnen genom musiken har också varit uppskattat av deltagarna. Dessa gruppssessioner har visat sig ha en gynnsam effekt på depressiva symptom, minnesproblematik och ensamhet. (Millett & Fiocco, 2021, ss. 1850-1854).

6.5 Musiklyssnandets effekt på äldre med minnessjukdom

Antalet människor som drabbas av demens ökar ständigt, vilket gör deras välmående till en prioriterad hälsofråga. Användning av musik, bland personer med minnessjukdomar, har visat sig fördelaktigt för att uppnå lugn, upprymdhet och glädje. Detta kan uppnås genom att skapa en spellista tillsammans med den äldre, som innehåller favoritmusik som väcker positiva minnen. Musiken har även en lugnande effekt när upprörda känslor uppstår. Uppskattningen av musiken märks på olika sätt, till exempel när de äldre börjar sjunga eller nynna med, samt genom leenden, rörelser, dans och ögon som lyser upp. (Gaviola, Holliday, Higgins, Inder, & Dilworth, 2021, ss. 8-13; Kuot, o.a., 2021, ss. 74-76). Att lyssna på musik verkar också kunna påverka både aptit och sömn positivt. Fördelarna är många och det är värt att notera att kostnaderna för att spela musik är låga. Eftersom det finns ett fåtal personer som inte reagerar positivt när de lyssnar på musik, är det viktigt att observera vilka reaktioner som uppstår. Forskningen visar dock att musik i de flesta fall minskar stress och bidrar till lugn, vilket även kan minska vårdtagarnas motstånd mot den vård som ges. (Kuot, o.a., 2021, ss. 74-76).

En utmaning med individuellt musiklyssnande för äldre med demens kan vara att få dem att behålla hörlurarna på, särskilt om de är upprörda eller trötta. Hörlurar är dock att föredra eftersom de skapar en lugn och behaglig miljö för övriga vårdtagare. Hörlurarna bidrar inte

bara till musikalisk avkoppling utan även till en avskärmning från omgivningen. (Gaviola, Holliday, Higgins, Inder, & Dilworth, 2021, ss. 8-13; Kuot, o.a., 2021, ss. 74-76). Det kan också ordnas grupper där man lyssnar på musik som tilltalar deltagarna. En personlig spellista bör spelas i ungefär 15 minuter, medan det i en grupp kan lyssnas på olika låtar i upp till en timme. Att skapa spellistor och lyssna på musik är uppskattat av vårdtagaren, vårdpersonalen och anhöriga tack vare dess positiva effekter. När man planerar att använda musikuppspelning är det också viktigt att tänka på hanteringen av den elektroniska utrustningen, inklusive vem som ansvarar för att den är laddad och fungerar korrekt. (Gaviola, Holliday, Higgins, Inder, & Dilworth, 2021, ss. 8-13).

Forskning visar att livemusikkonserter på vårdinrättningar har positiva effekter på både klienter som lider av minnessjukdomar och deras omvårdnadspersonal. Det har också konstaterats goda effekter hos klienterna och vårdpersonalen trots att de inte aktivt deltog under konserterna utan bara befann sig på samma boende. För personer med mild till medelsvår demens kan livemusik förbättra samarbetsförmågan, kommunikationen och interaktionsförmågan. Även de med mer avancerade former av demens gynnas av livemusik, vilket märks genom förbättrat socialt beteende och minskad agitation. Vårdpersonalen upplever att möjligheten att göra bedömningar förbättras, och vården och samarbetet med den demenssjuka löper bättre. Familjemedlemmar upplever att både deras anhöriga och de själva mår bättre efter livemusikevenemang. Slutligen visar det sig att även om minnessjukdomar påverkar många kognitiva färdigheter, verkar musikkunskapen ofta vara bevarad hos personer med demens. (Shibazaki & Marshall, 2017, ss. 470-473).

6.6 Att sjunga

Att förstå effekterna av att sjunga är mer komplicerat än att förstå lyssnandets effekter eftersom sjungandet är en fysisk aktivitet som ger upphov till fysiologiska reaktioner. Det är svårt att skilja effekterna av den fysiska ansträngningen från de känslomässiga upplevelserna, vilket innebär att endast den totala effekten av sjungandet kan mätas. De biologiska effekterna av att sjunga påverkas av flera faktorer. Det handlar om hur känslomässigt involverad sångaren är, vilken svårighetsnivå eller krav sången ställer på sångaren, närvaron av en publik som kan påverka sångaren positivt eller negativt, samt sångarens kunskaper och erfarenheter inom sång. (Theorell, 2020, ss. 71, 86).

Att sjunga solo påverkar oss människor. Grupp- och körsång har också visat sig ha många positiva effekter, såsom emotionella, biologiska och sociala, oberoende var i världen den

praktiseras. Även bland äldre personer har körsång och allsång visat vitaliserande effekter, såsom ökad livsglädje och känsla av gemenskap. (Theorell, 2020, s. 89). En omfattande kvalitativ analys baserad på 2000 svar visar att de flesta upplever fördelar med att delta i körsång. En stark upplevelse som framkom var känslan av att temporärt kunna lämna oro och bekymmer bakom sig och enbart fokusera på andningen. Sången upplevdes som livsbejakande och andligt uppbyggande, där en känsla av att hjärtat och energin inkluderades. Upplevelsen av att vara del av något större än sig själv, något som överstiger de personliga talangerna och förmågorna, beskrevs som en övernaturlig eller andlig erfarenhet. Att få skapa något vackert tillsammans med andra, genom att vara kreativ, betonades också. (Moss, 2019, ss. 216-217).

Körsång upplevs generellt som upplyftande och bidrar till nöje, lycka och glädje. Forskning visar på att de som deltar i körsång har redan innan träffarna en förväntan på att humöret ska förbättras. Grupptillhörigheten stärker deltagarnas självkänsla och ger dem positiv energi. Genom att delta i körsången känner sig medlemmarna accepterade och värderade som individer. Kamratskapet inom gruppen är meningsfullt och deltagandet bidrar till känslomässigt välbefinnande. Allt det positiva kan dock leda till negativa konsekvenser om till exempel konkurrensen bland sångarna blir för stor eller att ledarskapet nedvärderas. (Densley & Andrews, 2021, ss. 49-51).

Att delta i en generationsöverskridande kör kan erbjuda emotionella, kognitiva och sociala fördelar, för deltagare i alla åldrar. En stor utmaning är att välja vad man ska sjunga och det är viktigt att på ett balanserat sätt se till att de olika åldersgrupperna är representerade. Det är även viktigt att sätta tydliga mål för kören, som till exempel ett uppträdandedatum, för att maximera upplevelsens positiva effekter. Konserten blir då en gemensam höjdpunkt som ger alla deltagare ett meningsfullt mål att arbeta mot. (Jang, 2020, ss. 422-424).

Utöver dessa positiva effekter har forskningen visat att generationsöverskridande körsång för kvinnor ger effekter på det fysiska, psykiska och emotionella planet. En upplevd ökning av glädje, förbättrad motståndskraft, styrka och vitalitet har noterats. För personer som lider av allvarliga sjukdomar eller svår psykisk ohälsa kan körsången vara avgörande för deras överlevnad. Att samlas i grupp och sjunga förbättrar den sociala anknytningen och känslan av tillhörighet. Även ökad självkänsla och självförtroende är en effekt av körsången som i sin tur stärker identiteten. Slutligen kan konstateras att körsång är bra för social integration. Den underlättar för till exempel nyinflyttade att hitta en gemenskap och ett sammanhang.

Körsång är alltså en hälsofrämjande aktivitet, där både hälsa och välbefinnande stöds. (Batt-Rawden & Andersen, 2020, ss. 143-146).

6.7 Äldre som sjunger

Att få möta andra verkar vara viktigt för de äldre. Därför kan det vara lämpligare att skapa grupper i stället för att ordna individuella sångtillfällen. Att få småprata mellan sångerna är viktigt, och det rekommenderas även någon form av förfriskning, både före och efter träffarna, vilket i sig själv uppmuntrar till samtal. Det är också viktigt att tidpunkten är den rätta. För de äldres del verkar det vara sent på morgonen eller tidigt på eftermiddagen som passar bäst, eftersom de ofta har en nedsatt förmåga som begränsar dem tidiga morgnar och sena kvällar. Det är viktigt att samlingsplatsen är anpassade för äldre människor. Transporter till och från behöver tas i beaktande, och för dem som har möjlighet att ta sig dit på egen hand behöver det finnas bra parkeringsutrymmen. Längden på själva programmet rekommenderas till en timme för att de positiva effekterna ska komma fram. Är programmet längre än en timme finns det risk att deltagarna blir uttröttade. Sångvalet behöver vara flexibelt och anpassas till gruppen. Allt behöver inte vara beslutat på förhand, utan det får gärna lämnas utrymme för önskemål. Sångtexterna behöver finnas tillgängliga, och med så stor text att de äldre med lätthet kan läsa den. Det bör finnas frihet kring att delta i gruppen och om man önskar sjunga eller inte. Det är även viktigt att så långt som möjligt upprätthålla sekretess och integritet, eftersom deltagarna kan ha hälsoproblem som de inte önskar ska bli offentliga. (Moss, Lee, Clifford, Ní Bhriain, & O'Neill, 2022, ss. 420-421).

När aktiviteter väljs ut för en sånggrupp bestående av äldre, är det viktigt att de innehåller musikaliska element som uppmuntrar till att bygga sociala relationer, väcka minnen, stimulera det kognitiva och tillåta uttryck för kreativitet. Olika tekniker kan användas, såsom att skriva låttexter, sjunga i stämmor, sjunga sånger som innehåller deltagarnas namn eller sjunga på olika språk. Det finns många sätt att engagera deltagarna, men framför allt behöver den som leder gruppen ha fingertoppskänsla för gruppens behov vid varje tillfälle och anpassa innehållet därefter. Det är viktigt att gruppen samlas regelbundet, samma tid och samma plats är att rekommendera. En återkommande struktur på träffarna är också fördelaktig, så att det exempelvis alltid sjungs en viss sång som inledning och en annan som avslutning. Gruppstorleken rekommenderas vara mellan 8–10 personer. Detta ger gruppen flexibilitet att både fungera som grupp samtidigt som individen blir sedd. För äldre som vårdas på en viss plats är det viktigt att de får komma till en annan plats, där de får uppleva

sig som sångare i stället för vårdtagare. (Moss, Lee, Clifford, Ní Bhriaina, & O'Neill, 2022, ss. 422-423).

Körsången har även visats sig ha positiva effekter hos friska äldre vuxna. Det är framför allt den verbala flexibiliteten som förbättras, eftersom den som sjunger behöver följa musikens rytm och melodi. Det innebär även att man måste uppfatta både sin egen och andras röster och anpassa sig till resten av kören. Man ska följa dirigenten, som med sina rörelser styr kören, samtidigt som det gäller att minnas de ord som är på kommande. Allt detta bidrar till ökad kognitiv flexibilitet. Körsångare upplever förbättrad social integration och allmänhälsa. De som deltar i en grupp som varit aktiv under längre tid och som har intensivare aktiviteter upplever en större social integration. Körsångare som deltar i en körsångsgrupp under en kortare tid och med mindre aktivitet upplever en större positiv påverkan på den allmänna hälsan. Körsången kan således vara ett effektivt sätt att motverka social isolering och/eller ensamhet, vilket är vanligt bland äldre. (Pentikäinen, o.a., 2021, ss. 6,8-10).

7 Metoddiskussion

I detta kapitel kommer vi att gå igenom den datainsamlingsmetod som vi har valt för vår studie. Vi lyfter fram hur vi har arbetat med intervjufrågor och urval. Vi beskriver de praktiska tillvägagångssätten för intervjuerna och transkriberingen. Slutligen presenteras den analysmetod som valts.

7.1 Datainsamlingsmetod - öppna intervjuer

Tjora (2012, s. 81) beskriver att användningen av intervjuer som datainsamlingsmetod möjliggör ett förhållandevis fritt samtal kring ett tema som bestämts på förhand. Syftet med intervjuer är att skapa en avslappnad miljö, som har en tidsram, utan att den bli allt för styrande. Detta tillåter friheten att utforska områden som avviker från intervjuarens ursprungliga plan, och sådana avvikelser uppmuntras till och med.

Enligt Bell (2016, ss. 189-190) kan intervjuer användas för att uppnå flexibilitet, vilket ger möjlighet att följa upp exempelvis känslor, idéer, motiv och utforska olika svar. Detta blir särskilt tydligt när intervjuaren har möjlighet att avläsa tonfall, mimik och pauser hos informanten. Genom att tolka dessa signaler kan följdfrågor fördjupa och utveckla informantens svar. En enkätstudie kan inte på samma sätt öppna upp för svar, utan är begränsad till den skrivna texten. Nackdelar med intervjuer är att de tar längre tid att

genomföra, och på grund av detta hinner man med betydligt färre informanter. Detta kan leda till ett skevt svarsunderlag som inte representerar hela den utvalda gruppen. För att motverka detta kan studien kompletteras med en större enkätstudie, om möjligheten finns.

Med hänsyn till denna bakgrundsinformation och de frågeställningar som vi har, anser vi att intervjuer med öppna frågor är en passande datainsamlingsmetod. Många av de möten som diakoniarbetarna har med äldre är unika i sin karaktär, vilket gör det svårt att fånga mer personliga tankar på annat sätt. Intervjuerna ger möjlighet till att fånga upp bland annat personliga upplevelser, berättelser och känslor.

7.2 Utformning av intervjufrågor

Vid utformningen av intervjufrågor behöver inte precisionen vara lika hög som vid skapandet av en enkät, eftersom det finns möjlighet att förklara frågorna under intervjun. Men språkbruket och tydligheten behöver ändå finnas där. Under intervjun kan exempel på svarsmöjligheter tilläggas för att klargöra vad som efterfrågas. Huvudregeln vid utformningen är densamma för både enkätfrågor och intervjufrågor: inga frågor får vara ledande eller värderande, de ska inte innehålla outtalade förutfattade meningar, och de ska ställas en i taget. Frågorna bör följa olika teman som fastställts i förväg och placeras i en bestämd ordning för att matcha temat, vilket bidrar till en smidigare intervju. Efter utformningen bör frågorna testas för att säkerställa att formuleringen och ordvalet är lämpligt. När detta är klart behöver frågorna finnas tillgängliga så att intervjun på ett smidigt sätt kan följa den ordning man önskar. (Bell, 2016, s. 191).

Vi följde denna metod när vi planerade och utformade våra intervjufrågor. Vårt mål var att frågorna skulle vara indelade på ett sätt som förhoppningsvis besvarade studiens frågeställningar. Vi valde att inleda intervjun med några frågor som samlade in statistik och som gav en bakgrundsbild av informanten. De övriga frågorna var öppna frågor. Innan intervjuerna planerade vi att testa frågorna tillsammans med en diakoniarbetare. Tyvärr hade diakoniarbetaren som vi hade i åtanke inte möjlighet att delta innan första intervjun, så i stället testade vi frågorna sinsemellan för att försäkra oss om att det ledde informanten rätt. Frågorna finns bifogade som bilaga 2.

7.3 Valet av informanter

Personer som intervjuas kallas informanter eller respondenter. En informant är en person som har god kunskap om eller känner bra till den grupp eller fenomen som undersöks, men själv inte är en representant av gruppen. Respondenten i sin tur är en person som själv deltagit i en händelse eller är medlem i gruppen som undersöks. (Jakobsen, 2012, s. 128). I vår studie är diakoniarbetaren både informant och respondent, eftersom hen delar med sig av sina egna erfarenheter som diakoniarbetare och tillhandahåller information om de äldre. För att uppnå en enhetlig text har vi beslutat oss för att använda ordet informant.

Att använda intervjuer som datainsamlingsmetoder är tidskrävande, och den insamlade data innehåller en stor mängd information som ska analyseras. Detta innebär att endast ett fåtal personer kan intervjuas för att forskaren eller undersökaren inte ska bli överbelastad eller drunkna i material. Därför uppstår frågan om vilka personer som bör väljas ut för intervjuerna. (Jakobsen, 2012, s. 127). Utifrån denna information valde vi att begränsa antalet deltagare till 4 personer i vår intervjustudie.

I kvalitativa studier, där intervjuer ingår, är alltså antalet deltagare inte det primära. I stället är det viktigt att inkludera personer som kan bidra med relevant och intressant information. Urvalet styrs av studiens syfte och måste göras strategiskt. Det finns flera urvalskriterier, men i vår studie var 'information' det kriterium som bäst beskriver vår urvalsprocess. Urvalet bestod av personer med erfarenheter relevanta för det som undersöktes, och de kunde tillhandahålla värdefull information. (Jakobsen, 2012, ss. 128-131).

Informanterna som inkluderades i studien är erfarna diakoniarbetare i svenskspråkiga församlingar inom Evangeliska Lutherska kyrkan i Finland. Kriterierna var att de skulle ha arbetat som diakoniarbetare i minst två år, haft möten med äldre klienter och använt andlig musik som ett verktyg i dessa möten. Alla som intervjuades deltog frivilligt.

7.4 Det praktiska tillvägagångsättet

För att fastställa vilken typ av samtycke som krävs för att intervju diaconiarbetare inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland kontaktade vi stiftssekreteraren för församlingsdiakoni vid Borgå stift. Efter att ha skickat ett e-post fick vi reda på att varje församling inom Borgå stift själva beslutar om innehållet i samtyckesavtalet för användning av intervjumaterialet. Därför utformade vi ett avtal som omfattar de väsentliga aspekterna

som krävs för att skydda den som blir intervjuad inom församlingen. Avtalet finns bifogat som bilaga 3.

De diakoniarbetare som tackade ja till att delta i intervjun fick intervjufrågorna skickade till sig i förväg via e-post. I samma e-post bifogades även en kopia av samtyckesblanketten, som vi bad dem läsa igenom och godkänna. Vi uppmanade också informanterna att kontakta oss före den planerad intervjun om de hade frågor eller funderingar gällande intervjufrågorna eller samtyckesblanketten.

Vi var fysiskt på plats och utförde intervjuerna vid informanternas arbetsplatser. Innan intervjun påbörjades fylldes samtyckesblanketten i tillsammans med informanten. Information om intervjuns gång och om garanterad anonymitet gavs till informanten. Informanterna blev också informerade om att de hade möjlighet att avbryta intervjun när som helst utan att behöva ange någon anledning, samt att de hade rätt att neka oss att använda materialet ända fram tills det publicerats.

Intervjuerna varade i cirka 30 minuter och baserades på de förutbestämda frågorna. Inledningsvis ställdes fyra frågor för att samla in statistiska uppgifter. De resterande sex frågorna var öppna och var utformade för att generera längre svar. För att säkerställa ett tryggt genomförande av intervjuerna valde vi att inte använda mobiltelefoner för röstinspelningar. I stället införskaffade vi en digital röstinspelare av modellen Sony ICD-PX370 4GB. Detta för att förhindra att inspelningarna oavsiktligt laddas upp på internet genom automatisk säkerhetskopiering. På så sätt strävade vi efter att uppfylla kraven på anonymitet för de intervjuade. Efter att examensarbetet lämnats in kommer det inspelade materialet att raderas helt.

Allt material har noggrant transkriberats, med undantag för namn och platsangivelser som kunde riskera informanternas anonymitet. Den skribent som inte stod för transkriberingen har därefter lyssnat igenom det skrivna materialet för att säkerställa en så exakt återgivning som möjligt. Analysen inleddes efter att innehållet i materialet hade diskuterats och eventuella korrigeringar gjorts.

7.5 Innehållsanalys

Vi har valt att använda tillämpad innehållsanalys för att bearbeta vårt intervjumaterial. Kodningsprocessen innefattar vanligtvis tre steg. Det första steget är att identifiera enheter i texten, vilka är de olika delar som texten delas upp i, såsom ord, meningar eller meningar

som inte är fullständiga men som tillsammans bildar en helhet. Det andra steget är att utveckla kategorier där dessa enheter passar in. En effektiv kategorisering bör inkludera alla identifierade enheter utan att dessa överlappar varandra. Om inte enheter får plats i någon kategori eller underkategori har man för få kategorier eller behöver ändra utformningen på en som redan finns. Detta är en process och något som lever under arbetets gång. (Rautalinko, 2023, ss. 168-172; Granskär & Höglund-Nielsen, 2008, s. 165). Det tredje steget är att utforma teman som baserar sig på de kategorier som finns, arbetets budskap, den inte uttalade eller underliggande känsla som finns och den helhet som texten ger. Även detta är något som förändras och formas under analysarbetets gång. (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008, s. 165).

Som teoretisk referensram valde vi att använda modellen Diakonitriangeln (Bodin & Hollmer, 2020, ss. 16-17), som beskrevs närmare under rubriken 4.3. För att göra modellen användbar på våra analysresultat modifierade vi den genom att fokusera på de tre praktiska delarna: **utövare**, **verksamhet** och **förhållningssätt**, vilka utgör triangelns tre sidor. Dessa blev också teman i vår resultatredovisning. Vi uteslöt centrumdelen, diakoni (teologisk grund), eftersom den representerar de teologiska utgångspunkterna och motiven, vilka inte var i fokus för denna intervjustudie.

Analysarbetet inleddes med kodning av den transkriberade texten. Praktiskt genomfördes detta genom att olika enheter i texten identifierades och markerades med olika färger med hjälp av markeringspennor på pappersutskriften av intervjuerna. Under denna fas började även kategorier ta form. Arbetet fortsatte sedan elektroniskt; de färgmarkerade enheterna plockades ut ur intervjutexten, grupperades och infördes i ett nytt dokument. Efter detta steg fastställdes de slutgiltiga kategorierna. Till sist placerades kategorierna in under de tre teman utövare, verksamhet och förhållningssätt som vi valt utifrån vår teoretiska referensram.

8 Resultatredovisning

I detta kapitel kommer vi att presentera de resultat som den tillämpade innehållsanalysen gav. Resultatet är indelat i tre teman: **utövare**, **verksamheter** och **förhållningssätt**. Varje tema inleds med en kort förklaring och innehåller två till fem av de kategorier som vuxit fram under analysarbetet. Exempel på kategorier är: ”Andliga musikens betydelse för diakoniarbetaren”, ”Upplevelser av Guds vägledning” och ”Situationer där andlig musik används som verktyg”. Under varje kategorirubrik sammanfattas de enheter som varit återkommande i minst två av intervjuerna. Några enheter har valts ut för att representera kategorin och citeras i pratbubblor. Efter varje citatdel kommer ett stycke som försöker förtydliga de enheter som citeras. Vi har gjort vårt bästa för att hålla oss till syftet med studien och redovisar de svar vi fått in på ett sådant sätt att de kan kopplas ihop med de frågeställningar vi önskar besvara.

Av de fyra diakoniarbetare vi intervjuat har två av dem arbetat mellan 2 till 10 år och två över 25 år. De arbetar i församlingar med ungefär 5000 till 9000 medlemmar. Två av dem möter äldre dagligen, och de två övriga varje vecka. En av diakoniarbetarna använder musik nästan dagligen i sina möten, två av dem varje vecka och den sista mer sällan.

8.1 Utövare

Under detta tema har vi valt att lyfta fram diakoniarbetaren som utövare och dennes relation till andlig musik. Inledningsvis behandlar vi den andliga musikens betydelse för diakoniarbetarna själva. Därefter tar vi upp om hur diakoniarbetarna upplevt sig vara ledda av Gud att göra specifika sångval i vissa klientmöten.

8.1.1 Andliga musikens betydelse för diakoniarbetaren

Alla diakoniarbetare svarar att andlig musik har en viktig plats i deras yrkes- och privata liv. Två av dem deltar i någon form av grupsång på fritiden. Alla berättar att de sjunger eller lyssnar på andlig musik för att finna glädje, frid, tröst samt för att återhämta sig eller bara njuta av dess skönhet. Alla fyra lyfter också fram att andlig musik på något sätt är trosstärkande och förmedlar budskapet om vem Gud är.

"Musiken är nog jätteviktig för mig har jag märkt"

"...det är gott att lyssna på lite lovsång... för att bli inspirerad..."

"När jag tänker på gudstjänsten, så har jag sagt till vår kantor att det bästa på hela gudstjänsten är när han spelar ett väldigt fint postludium... man kan låta ordet sjunka in när man lyssnar till musiken. Det man har fått till sig får sjunka in."

"Den ger mig tröst, den ger mig mod och styrka i tron."

Den andliga musiken förmedlar något viktigt till dem som lyssnar och kan väcka olika känslor beroende på situation och sinnesstämning, vilket alla diakoniarbetare på olika sätt lyfter fram. Den ger styrka och tröst när det behövs och kan även ge inspiration inför olika uppgifter eller möten. Som det längre citatet visar, är andlig musik närvarande i olika former i en stor del av församlingens verksamhet. I detta citat handlar det om ett musikstycke som ledde till möjligheten att reflektera och samla tankarna.

8.1.2 Upplevelser av Guds vägledning

Alla diakoniarbetare beskriver att de ibland, under arbetes gång, har upplevt sig vara ledda av Gud eller den Helige Ande. De har kommit att tänka på en specifik psalm eller sång under ett samtal med en äldre. Ibland har de fått en intuitiv känsla för vilken sång som skulle passa inför ett möte eller i en svår situation. Det har även förekommit tillfällen då diakoniarbetarna känt sig kallade att besöka en viss äldre klient och framföra en specifik andlig sång. Diakoniarbetarna berättar hur detta sedan, på olika sätt, har bekräftats av klienterna att de haft ett outtalat behov eller en önskan som blivit uppfyllt.

"...jag upplevde då den här sången: *I din hand Gud är jag buren*. Och så sjöng jag den och så sa hon att "jo den här sången har jag fått av någon anhörig"... det var liksom sådan bekräftelse åt mig, att det här var nog från Gud, och att jag inte bara hittade på den. Och hon blev som själv berörd och styrkt av den..."

"Ofta då jag står inför någon svår situation så kommer en sång, en psalm till mig på olika sätt..."

"Men så kände jag på mig veckan efter, att nu måste jag nog fara och hälsa på henne och då tog jag med en Sions harpa och kollade ut den där sången. ... så frågade jag av henne att vill du att jag ska sjunga den här sången idag. Så kunde hon svara ja men hon kunde som inte prata nästan någonting mer. ...och några timmar senare så dog hon"

I citaten ovan får vi några exempel på hur diakoniarbetarna upplever att de varit ledda i sitt arbete. De berättar då om Guds ledning, bland annat genom de andliga sångerna. De beskriver hur de fått förmedla något alldeles speciellt till en klient och hur den andliga musiken har uppfyllt dennes behov. Enligt de intervjuade kommer denna vägledning som en tanke eller uppmaning i deras inre.

8.2 Verksamheter

I intervjuerna framkommer det att musiken används i olika former och på olika platser. Musiken är en viktig del av församlingens verksamhet, vilket även berör de diakoniarbetare som vi intervjuat. Det noteras också att den sångskatt som kyrkan har är flitigt använd och har stor betydelse för de klienter diakoniarbetarna möter. Trots detta upplever diakoniarbetarna att det finns utrymme för att utöka användandet av andlig musik, särskilt genom att motivera frivilliga inom församlingen att delta mer aktivt.

8.2.1 Situationer där andlig musik används som verktyg

I alla intervjuer framkommer det tre olika typer av möten där andlig musik används som verktyg. Det första är hembesök, vilket innebär att diakoniarbetaren besöker en klient i dennes hem. Det betonas hur klientens vilja och önskemål alltid bör tas i beaktande vid dessa möten. Det andra är träffar med olika grupper. Alla nämner som exempel träffar med syföreningar, där den gemensamma sången alltid ingår. Det sista mötet som nämns är det enskilda mötet med människor som är sjuka eller i livets slutskede. Dessa klienter kan befina sig i hemmet eller på olika institutioner.

"Vid ett vanligt hembesök så är det ofta i slutet som vi har en andakt. Och då är det för det mesta sång eller sång och bön samt bibelläsning ibland"

"Nå nog är det i det enskilda mötet då. Och ja, just i de här andliga samtalen. När jag upplever att mina ord inte räcker till."

"...har de blivit så dåliga att de inte själv kan ta sig till kyrkan så då får de ju aldrig sjunga psalmer egentligen. Så för dem tror jag nog det är jätteviktigt."

"Men vid alla samlingar jag är så använder jag på det sättet den andliga musiken."

Det framkommer i alla intervjuer att andlig musik oftast är en del av en andakt eller ett samtal. En kommentar, som alla på olika sätt håller fram, är att andlig musik är ett verktyg som kan användas då orden inte räcker till eller när klienten inte kan kommunicera med ord. Speciellt vid möte med sjuka och de som är i livets slutskede, lyfts andlig musik fram som ett viktigt verktyg. I dessa situationer finns ofta sångönskemål från klienterna eller deras anhöriga. För vana gudstjänstbesökare kan dessa diakonala besök med sånginslag fylla ett behov som inte kunnat tillgodoses på grund av klientens ohälsa.

8.2.2 Sångmaterial och instrument

Alla lyfter fram att de i första hand använder den egna rösten som instrument vid olika möten. Två av de intervjuade kan spela piano, men gör det enbart då andra alternativ inte fanns tillgängliga. Alla fyra nämner att de ser fördelar i att ha med sig någon som spelar vid olika gruppträffar, till exempel församlingens kantor. När det kommer till olika material som används är det framför allt psalmboken som alla fyra använder mest. Speciellt används de gamla kända psalmerna i mötet med äldre klienter. Samtliga lyfter också fram hur de i olika sammanhang även använder sig av andra andliga sånger.

"Men egentligen använder jag bara rösten som verktyg."

"Oftast är det de här gamla som Blott en dag, Hela vägen går han med mig och Tack min Gud."

"Det blir nog oftast psalmboken som jag använder, men också andra andliga sånger."

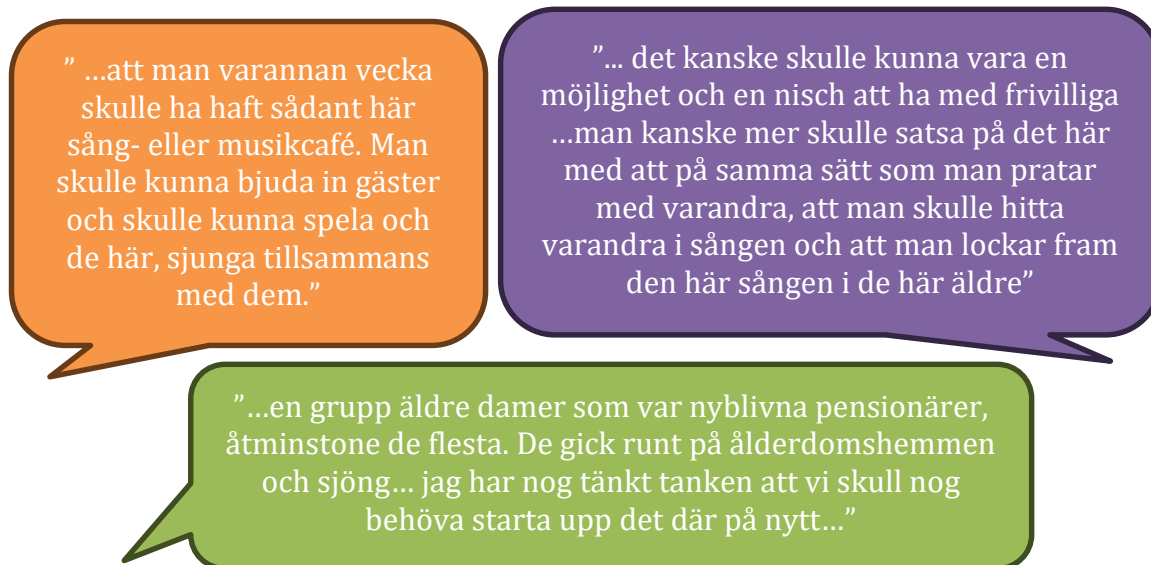
"...då berättade hon om en sång som hennes mamma tyckte jättemycket om och som finns i Sions harpa och frågade om jag skulle kunna sjunga den där."

"Nu förtiden använder jag nog också Youtube."

Förutom psalmboken nämner två av de intervjuade hur de även använder väckelserörelsers egna sångböcker, när de möter klienter som har anknytning till dessa samfund. Det som framkommer i ett av citaten och i alla fyra intervjuer är att välbekanta psalmer ofta önskas av de äldre. I tre av intervjuerna nämns till exempel psalmen *Blott en dag*. Vanligtvis sjunger diakoniarbetaren med eller för klienten, men två av de intervjuade nämner att de ibland använder sig av Youtube för att spela upp musik som klienten önskar höra.

8.2.3 Utvecklingsmöjligheter

Alla fyra diakoniarbetare upplever att det finns utvecklingsmöjligheter och önskedrömmar. Tre av dem lyfter fram hur de, om tid och resurser fanns, gärna skulle engagera frivilliga att på olika sätt ge äldre en möjlighet att få uppleva musik. Tre av diakoniarbetarna nämner även att de gärna skulle se att de äldre mera aktivt deltog om sådana tillfällen skulle ordnas.

Det som blir tydligt här är att diakoniarbetare skulle vilja avsätta mer tid för att engagera frivilliga. Men det är resurskrävande att vara 'spindeln i nätet' och organisera olika tillfällen som passar alla inblandade. En annan sak som alla fyra nämner är att fler upplevelser kring andlig musik skulle bidra till en förbättrad livskvalitet hos de äldre.

8.3 Förhållningssätt

När det gäller förhållningssättet till andlig musik, har vi inkluderat de förväntningar som finns på användningen av andlig musik, samt dess effekter vid möten med äldre. Vi inleder med att beskriva de olika förväntningar som kan finnas hos klienterna eller hos diakoniarbetarna själva. Den sista och mest omfattande delen av denna redovisning behandlar effekterna av andlig musik. Detta material är indelat i vad vi kallar inre och yttre effekter samt tro och minnen.

8.3.1 De äldres förväntningar på diakoniarbetaren

När det gäller förväntningar från äldre klienter, framkommer det att en viss sådan finns på diakoniarbetarna. Alla de intervjuade berättar att de, speciellt vid hembesök eller besök vid sjukbädd, kan få önskemål från klienter eller anhöriga om att sjunga en specifik andlig sång.

Alla lyfter fram att gruppträffarna med de äldre vanligtvis följer ett invariant mönster, som har varit det samma under lång tid. Där ingår ofta psalmsången som ett bestående inslag. Två av de intervjuade nämner att de även introducerar nytt sångmaterial till gruppmöten med äldre. Tre av de intervjuade uttrycker att en viss förväntan kring sång och musik bara är positivt. I två av intervjuerna framkommer det dock att samma förväntningar ibland kan kännas betungande.

"När jag kom och började arbeta här, alltså det var så stark förväntan att jag skulle komma och ha det här musikprogrammet. Alltså det var det som hembesöket gick ut på, eller den här kontakten gick ut på att jag skulle komma och sjunga för dem och spela något instrument... Den förväntan är nog borta."

"Jo, nog i alla grupper, absolut i alla grupper. Kanske inte på alla hembesök."

"Vid många hembesök finns en förväntan att vi ska sjunga tillsammans eller att jag sjunger om inte personen vill vara med och sjunga."

"För mig är det nog enbart positivt."

Ett av citaten belyser hur arvet från tidigare diakoniarbetare kan påverka klienternas förväntningar. I tre av intervjuerna framkommer det att äldre klienter, på grund av tidigare traditioner inom diakonin, förväntar sig att den nya diakoniarbetaren ska fortsätta att tillhandahålla andlig musik. Det är viktigt att diakoniarbetaren ges tid att utveckla sitt eget sätt att använda andlig musik som ett verktyg i sitt arbete. Under de flesta gruppträffarna följer man ett etablerat program, där gemensam sång, och i synnerhet psalmsång, är ett återkommande inslag. Oftast finns en förväntan att diakoniarbetaren planerar och leder sången. Vid hembesök är förväntningarna mer varierande, och alla intervjuade upplever att sången och musiken blir då ett värdefullt verktyg.

8.3.2 Diakoniarbetarens förväntningar och krav på sig själv

Förutom förväntningar från klienter, bär diakoniarbetarna även på personliga förväntningar relaterade till deras tjänst i församlingen. Alla fyra nämner att de känner av inre förväntningar. Två av dem ser detta enbart som positivt, eftersom de själva är intresserade av musik och sång. De andra två ser andlig musik som ett bra verktyg, men poängterar att dess användning inte bör ses som en självklarhet vid varje möte. Samtliga intervjuade

framhåller att det är och bör vara frivilligt att använda sång och musik som verktyg i diakoniarbetet.

"...kanske är det jag själv som har lagt den där bilden, att jobbar du i församlingen och är du diakoniarbetare, ja men då måste du liksom kunna sjunga."

"Jag upplever det som positivt och känner ingen press. Jo det har nog alltid varit frivilligt."

"Men jag tycker att nu mera så erbjuder jag det, och jag använder det som ett verktyg som jag kan plocka fram om jag tycker att det behövs."

"...inte tror jag att det är något större problem... Nej eller det är ju lätt för mig att säga som är van att göra det. Det är ju min åsikt. För mig är det absolut inget problem."

I citaten framgår det att diakoniarbetarna inte alltid medvetet reflekterar över de förväntningar de ställer på sig själva. Det finns vissa uttalade inre förväntningar som är beroende av individens egenskaper. I två av intervjuerna blev det tydligt att diakoniarbetarna inte har samma förväntningar på en kollega som på sig själv. När det gäller den inre pressen, beskriver alla att de i dagsläget har hittat sina egna ramar och inte upplever att sång och musik i klientmötet skapar någon inre stress.

8.3.3 Inre effekter av andlig musik

Genom att inleda med de inre upplevelserna som beskrivs när andlig musik används i möten med äldre, framträder en mångfald av uttryck. Alla intervjuade nämner ord som att andliga musiken 'öppnar upp', 'väcker olika känslor' och 'berör' klienterna. Diakoniarbetarna upplever att det i situationer där bekanta psalmer och andliga sånger används, infinner sig en trygghet och stillhet trots klienternas olika livssituationer. Tre av fyra lyfte fram att andlig musik kan beröra klienterna så djupt att det framkallar tårar. Tre av dem berättar att andlig musik tröstar, styrker och ger ett lugn när den används i mötet med de äldre. Tre nämner också tacksamhet från klienternas sida när den andliga musiken använts.

"...det öppnar upp människors hjärtan..."

"De får en stillhet och en frid över sig då de får sjunga sina kända psalmer..."

"Tack för att du sjöng eller så blir det bara en sådan där lugn stund efteråt. Man behöver inte fundera på de här krämporna och det jobbiga..."

"...de rörs till tårar när det är en vacker psalm, alltså det talar till dem, till känslorna."

Citaten visar att den inre effekten av andlig musik är att den väcker känslor hos de äldre. Det händer ibland att klienterna även berörs så starkt att de rörs till tårar. Igenkänningsfaktor i de bekanta psalmerna och sångerna verkar skapa bland annat stillhet, lugn och frid hos de äldre. Tacksamhet är ett ord som bäst beskriver det som de äldre uttrycker efter att de fått lyssna till eller delta i en andlig sång eller psalm.

8.3.4 Yttre effekter av andlig musik

Det finns delar ur intervjuerna som skulle kunna betraktas som yttre upplevelser. Det framgår att alla diakoniarbetare upplever att andlig musik och sång når djupare än det talade ordet. Det verkar vara kombinationen av melodi och text som får denna effekt. Det är också ett verktyg som når fram till dem som inte längre kan kommunicera med ord. I dessa fall kan diakoniarbetarnas tidigare möten med klienten, samt information från anhöriga, spela stor roll.

"De kan ofta sjunga med när man tar sådana här kända psalmer trots att de annars inte kommunicerar mycket..."

"Nå det är nu en dement dam som jag besöker ibland, som nog är ganska "råddig", men att sjunga psalmer det fungerar perfekt... Det sitter nog i ryggmärgen... trots demensen."

"Också de här som inte längre kan prata, där man inte når dem verbalt på det sättet, eller att de inte kan förmedla sig, så jaa, på något sätt en lugn och ro när de får höra musiken."

"Musiken når ju djupare in än ord."

Citaten understryker att andlig musik kan få stor betydelse när kommunikationen hos de äldre är begränsad eller saknas helt. De äldre, bekanta psalmerna och andliga sångerna verkar kunna tränga djupare och nå längre än vad enbart det talade ordet kan. De kan till och med nå fram till och väcka respons hos personer som är långt gånge i sin minnessjukdom, är i livets slutskede eller annars inte kommunicerar verbalt.

8.3.5 Tro och minnen

Tre av diakoniarbetarna berättar att andlig musik har förmågan att väcka minnen hos de äldre. Det kan handla om att olika musikstycken eller sånger har varit betydelsefulla under deras livstid. Det framkommer att minnen som väckts hos de äldre har sitt ursprung i allt från tidig barndom till någon större händelse i närtid. Alla fyra intervjuade säger också att andlig musik berör klienterna på ett andligt plan, genom att den påminner dem om saker de tidigare lärt sig. Det kan handla om att den predikar till de äldre och på det sättet gör Gud mer närvarande, vilket är viktigt för dem som har en kristen tro eller som vuxit upp med en kristen bakgrund.

Citaten lyfter fram den andliga musikens förmåga att väcka minnen hos de äldre, vilket kan inkludera allt från skolupplevelser till familje- och släktminnen. Diakoniarbetarna berättar att de andliga sångerna inte bara återkallar minnen, utan även erbjuder uppmuntran och förklaringar i samband med att existentiella frågor uppstår hos de äldre. För många äldre har de andliga sångerna blivit en väg till ett personligt möte med Gud, och på det sättet blivit som en bön i stunder av både glädje och sorg.

8.4 Sammanfattning av resultatredovisning

För att sammanfatta resultatet börjar vi med **utövarna**. I detta fall är utövarna de diakoniarbetare som vi har intervjuat. Det som kan konstateras är att andlig musik är viktig för samtliga intervjuade och att deras egna musikintresse kan ha en betydande inverkan på hur de upplever musiken som ett verktyg. Alla diakoniarbetare berättar om olika situationer där de upplevt att de fått hjälp eller vägledning för att möta klienterna på ett bra sätt, ofta

beskrivet som Guds eller den Helige Andes vägledning. På ett oförklarligt sätt har de fått en känsla eller upplevelse av att de skulle behöva träffa någon klient eller göra ett visst sångval i ett specifikt möte, vilket i efterhand visat sig vara av stor betydelse för de klienter de mött.

Den andra delen av resultatet fokuserar på **verksamheten**. Intervjuerna visar att andlig musik spelar en viktig roll i diakoniarbetarnas möten med äldre, där den används både i individuella möten och i gruppaktiviteter. Diakoniarbetarna använder främst sin egen röst som instrument i mötet med de äldre. Under dessa möten är det vanligt att de äldre önskar höra gamla, välkända psalmer som *Blott en dag* och *Hela vägen går han med mig*, vilka har varit en del av deras liv sedan barndomen. Diakoniarbetarna lyfter fram att det skulle finnas utrymme för att på olika sätt engagera både de äldre och frivilliga i andlig musik. De tror att en utökad användning av andlig musik skulle ha positiva effekter på de äldres välbefinnande. För att förverkliga detta behövs dock ytterligare resurser och en samordnare, något som för närvarande saknas.

Den tredje delen i resultatet är **förhållningsätt** och där utgår vi ifrån målsättningen att skapa en atmosfär där omsorg och kärlek till medmänniskan får vara i centrum. Det som framkommer här är att diakoniarbetarna känner av förväntningar i sin yrkesroll. En del av dessa förväntningar har diakoniarbetarna själva skapat kring sin roll, medan andra förväntningar kommer från klienterna. Majoriteten av dessa upplevs som positiva, även om det ibland kan vara utmanande att leva upp till de egna förväntningarna. Förväntningarna från klienterna upplevs också väldigt olika. I vissa fall bygger de på ett arv från tidigare kollegor eller arbetare. Förväntningarna från klienterna verkar förändras över tid när diakoniarbetaren har etablerat en relation med dem. Detta ger utrymme för att anpassa arbetet efter diakoniarbetarens egna styrkor och de verktyg som denne känner sig bekväma med.

Att använda sig av andlig musik i arbetet medför effekter. Dessa har vi försökt att dela in i inre och yttre effekter. De inre effekterna innebär en förändring i klientens sinnesstämning, vilket kan resultera i en känsla av stillhet och lugn. Denna förändring kan även påverka diakoniarbetaren, men fokus i detta resultat ligger på klientens upplevelser. I vissa fall kan musiken ge en tillfällig paus från svårigheter eller det smärtsamma. De yttre effekterna uppstår när andlig musik underlättar kommunikationen med klienten. Det kan vara en person som vanligtvis inte kommunicerar med ord, men som plötsligt sjunger med i en bekant psalm. De yttre effekterna kan också innebära att andlig musik öppnar upp för diskussion kring svåra frågor eller ger svar på dem. Slutligen kan andlig musik väcka tro och minnen

hos de äldre, vilket gör den till ett värdefullt verktyg för att främja meningsfulla samtal. Dessa minnen kan spänna över hela livet och omfatta allt från glädje till sorg.

9 Tillförlitlighet och generaliserbarhet

Den interna validiteten i en kvalitativ intervjustudie kan stärkas genom att resultaten från studien jämförs med tidigare teorier och forskningsresultat. För att ytterligare stärka den interna validiteten behövs det också göras ett noggrant urval av informanter. De bästa informanterna är förstahandskällor som har kunskap om ämnet som studeras. De ska vara villiga att ge ut utförlig information och de behöver vara flera oberoende källor. (Jakobsen, 2012, ss. 162-167).

I vår studie har vi, i den mån det varit möjligt, jämfört våra resultat med tidigare forskning inom området. Forskningen om andlighet inom musikerapi är begränsad, eftersom intresset från forskare har börjat öka först under de senaste åren. Informanterna i denna studie är personer som är insatta i det diakonala arbetet och har erfarenhet av att möta äldre personer i sitt yrke. De utövar också musik på något sätt i många av dessa möten.

Överförbarheten (externa validiteten) eller hur upptäckterna från intervjuerna kan generaliseras är inte huvudsyftet med kvalitativa studier. I stället syftar dessa studier till att förstå specifika begrepp eller fenomen. Urvalet i en intervjustudie är ofta litet och vinklat, vilket innebär att det sällan representerar hela populationens åsikter, tankar eller upplevelser. (Jakobsen, 2012, ss. 171-173). Eftersom vårt urval i denna studie är begränsat och selektivt, kan vi inte hävda att resultaten är generaliserbara eller att de kan tjäna som representativa svar för majoriteten av diakoniarbetarna. Till exempel har vissa diakoniarbetare avböjt att delta i intervjun, då de anser att de inte använder andlig musik tillräckligt ofta som ett verktyg i sitt arbete med äldre.

Om man kan finna fakta från annan forskning inom samma undersökningsområde som stöder de resultat man fått från det lilla och skeva urvalet, kan man ändå till viss mån säga att resultatet kan överföras till en större population (Jakobsen, 2012, s. 173). Med den inledande litteratursammanställningen kan vi konstateras att mycket av det som framkommer i våra intervjuer även har bekräftats i tidigare forskning. Däremot har vi inte kunnat hitta tidigare forskning som specifikt riktar sig till andlig musik och diakoniarbetarens möte med äldre.

Faktorer som påverkar reliabiliteten i en intervjustudie är bland annat undersökningsupplägget. Det är viktigt att tänka på intervjuarens beteende. Informanten bör känna sig bekväm och trygg i mötet med intervjuaren. Kontexteffekten bör också beaktas. Intervjuerna bör utföras i en miljö som är avslappnad för både informanten och intervjuaren. Det är viktigt att avvärja störande moment såsom oljud, avbrott från andra personer, och att intervjun utförs vid en tidpunkt på dygnet när båda parterna är utvilade. Ytterligare en faktor som kan påverka reliabiliteten är noggrannheten i insamlingen av materialet och i analysen av data. (Jakobsen, 2012, ss. 173-176).

För att få en stark reliabilitet försökte vi som intervjuare noga förbereda oss med både inspelningsteknik och frågeställningar. Vi var båda närvarande vid samtliga intervjuer och hade enats om att samarbeta under intervjuernas gång. Vi strävade efter att ge och ta lika mycket utrymme. Informanterna fick välja var vi skulle träffas och det naturliga blev att de bjöd in oss till arbetsplatsen. Intervjuerna ägde rum i informantens egna kontor eller i ett avskilt rum där vi inte blev störda. Vi upplevde att informanterna hade gjort luft i sitt arbetsschema och att stress från arbetet inte störde. Intervjuerna planerades in under dagtid, vilket bidrog till att informanterna verkade pigga och alerta, något som vi anser hade en positiv inverkan på intervjuernas kvalitet. Detta var även fördelaktigt för oss, eftersom vi kunde reagera adekvat på olika känslor och uttryck när vi själva kände oss pigga.

Vårt personliga engagemang i diakonistudier och vår aktiva roll i en Evangelisk-luthersk församling kan möjligtvis ha påverkat reliabiliteten i våra intervjuer. Även om dessa faktorer kan innebära en grad av subjektivitet, tror vi att våra kunskaper och vårt intresse för ämnet huvudsakligen har haft en positiv effekt på studien. Detta engagemang gjorde att vi intresserat ställde följdfrågor för att maximera informationsutbytet. En möjlig nackdel är att vår förhandskunskap om ämnet kan ha minskat behovet av att ställa vissa grundläggande frågor, vilket eventuellt kunde ha lett till mer omfattande svar.

10 Forskningsetiska frågeställningar

Examensarbetet skrevs utifrån god vetenskaplig praxis (GVP). De nyckelord som efterföljdes var: ärlighet, tillförlitlighet, ansvarstagande och uppskattning. Målet för detta examensarbete var att under hela processen använda de verktyg och tillvägagångssätt som rekommenderas av TENK. (Forskningsetiska delegationen, 2023, ss. 11-14).

Materialet som användes i examensarbetet har noggrant hänvisats till ursprungskällan, med relevant information angiven både i texten och i källförteckningen. Läsaren kan smidigt återfinna och vid behov fördjupa sig i informationen eller få bekräftelse på det som presenterats. Efter att vi kontaktat ägaren via e-post, fick vi godkännande att använda figur 1 i vårt examensarbete.

TENK (Forskningsetiska delegationen, 2019, s. 9) lyfter fram dataskyddslagstiftning, sekretess, tystnadsplikt och att bevara det som sagts i förtroende. Vårt mål var att informanterna i denna studie hade förtroende för den forskning som utfördes, samt att vi som forskare respekterade förtroendet och människovärdet hos dem. Det informerades samtycket (bilaga 3), som deltagarna undertecknade för att delta i forskningen, gav inte tillstånd att behandla deras personuppgifter.

TENK (Forskningsetiska delegationen, 2019, ss. 9-10) ger råd angående frivilligheten till deltagande. Förutom samtyckesblanketten som deltagarna undertecknade, gavs muntlig information till informanten om att intervjun var frivillig och att det alltid var upp till personen själv välja om hen önskar delta eller ej. Informanten hade rätt att utan förklaring, under hela intervjun, avbryta eller avsluta om denne så önskade. I informationen framkom det även att det var upp till deltagaren att avbryta eller ändra sitt medgivande till deltagande när som helst under arbetets gång, utan att någon anledning angavs. Ifall någon av deltagarna valde att avböja sitt deltagande hade all information annullerats enligt dennes önskemål. Om det däremot hade handlat om att deltagaren valt att avbryta, hade tidigare insamlat material fortfarande kunnat användas. Det hade då funnits möjlighet att återuppta deltagandet vid ett senare tillfälle. Målet var att de intervjuade förblev så anonyma som möjligt i detta examensarbete. Anonymiteten var viktig under hela arbetsprocessen och under presentationen av examensarbetet. Samtyckesblanketten skrevs på ett språk som den intervjuade har goda kunskaper i.

Intervjuerna spelades in med en apparat som enbart har ljudinspelningsfunktion. Ljudfilerna sparades på ett externt USB-minne och i inspelningsutrustningens internminne. Dessa

omvandlas sedan till text där all information om platser och namn utelämnades för att bevara deltagarnas anonymitet. Enligt överenskommelse med de intervjuade användes direkta citat från intervjuerna. Det inspelade materialet användes enbart för detta examensarbete och kommer att raderas efter att arbetet är inlämnat. Detta finns skriftligt bekräftat i samtyckesblanketten.

Under intervjuernas gång fanns det möjlighet för oss som forskare att avbryta intervjun, med deltagarens bästa i åtanke. Vi såg det som viktigt att ge deltagarna tillräckligt med tid för att besluta sig om de önskade delta. Om det fanns frågor kring deltagandet såg vi till att besvara dessa i god tid. Forskningens syfte och mål framkom tydligt. Forskningens risker och fördelar med deltagande framkom på realistiskt sätt. Vi såg det som viktigt att det uppdagades ifall forskningen har bindningar eller om vi som forskare hade andra roller. Vi som forskare var medvetna om att vi hade skyldighet att rapportera om det framkom grova brottsliga handlingar enligt Strafflagen (563/1998 kap. 15 §10) gällande anmälningsskyldighet gällande grova brott.

11 Diskussion

Litteratursökningsprocessen gav ett gediget material när det gäller forskningen kring musikens påverkan på hälsa och välbefinnande. Det fanns även gott om studier gällande musikens påverkan på äldre personer. Däremot verkar forskningen vara i startgroparna när det gäller inkludering av andlig musik i den professionella musikterapi (Moss, 2019, ss. 215, 220; Notarangelo, 2021, ss. 299-300,304; Tsiris, 2017, ss. 311-312). Även material kring diakoni och andlig musik som verktyg vid mötet med äldre var något vi inte lyckades hitta, trots att de äldre tillhör en av de klientgrupperna som diakoniarbetaren ofta möter i sitt arbete. Mer forskning kring detta ämne skulle vara av intresse.

Urvalet till intervjuerna var som tidigare nämnts skevt. Kriterier för att kunna delta i intervjun var nödvändiga för att få svar på de frågor vi valt att ställa. Trots skevheten upplever vi att de fyra som deltog kunde ge uttömmande svar på våra frågor. Resultatet har en positiv anda, vilket antagligen beror på att informanterna beskrev ett verktyg som är bekant och tryggt för dem själva. Bland de tillfrågade fanns det personer som kände sig obekväma med att använda musik i sitt arbete och därför valde att tacka nej till att delta. En fortsättning på denna studie kunde innebära att intervjua några diakoniarbetare som inte använder andlig musik i sitt arbete, för att höra varför de har valt bort den delen.

Vår första frågeställning fokuserar på andliga musikens betydelse för diakoniarbetarna själva. Det framkommer att den andliga musiken har stor betydelse för diakoniarbetarna i deras privata liv, vilket även påverkar hur den används som verktyg i det professionella arbetet. Diakoniarbetarna lyssnar på andlig musik för att bearbeta känslor, finna inspiration, reflektera och stärka tron. Detta stämmer överens med forskningen av da Silva m.fl. (2022, ss. 5-6,9). De lyfter fram att musiken är ett bra verktyg för att hantera djupare känslor samt för personlig reflektion. Theorell (2020, ss. 46-47) bekräftar också att det finns positiva effekter av att lyssna på musik, människan påverkas både på det psykiska och fysiska planet. Han poängterar att musiklyssnandet kan framkalla en mängd olika känslor. I våra intervjuer nämner två av diakoniarbetarna att de, utöver att lyssna på musik, även sjunger i kör. Forskning indikerar att aktivt deltagande i sång, som körsång, medför många positiva effekter såsom emotionella, biologiska och sociala (Densley & Andrews, 2021, ss. 49-51; Batt-Rawden & Andersen, 2020, ss. 143-146; Theorell, 2020, s. 89). Moss (2019, ss. 216-217) noterar i sin forskning att gemensam sång kan leda till övernaturliga eller andliga upplevelser.

Den andra frågeställningen behandlar vilka förväntningar som finns på att andlig musik ska användas som verktyg i mötet med äldre klienter. Analysen visar att diakoniarbetarna har både medvetna och omedvetna förväntningar på sig själva. Dessutom finns det traditionella förväntningar hos de äldre klienterna, om hur eller när en diakoniarbetare ska använda sig av andlig musik som verktyg. Vi har inte funnit någon tidigare forskning som stöder just detta resultat. Bodin och Hollmer (2020, ss. 26, 64) skriver dock i sin bok att andlig musik ingår som verktyg i vissa av de verksamheter som en diakoniarbetare kan ha ansvar för i mötet med äldre. En enkätstudie skulle kunna klargöra om dessa förväntningar är generella för diakoniarbetare eller om vårt urval med specifika kriterier har påverkat resultatet.

Den tredje frågeställningen undersöker hur diakoniarbetaren använder sig av andlig musik som verktyg i mötet med äldre. Resultatredovisningen visar att bekanta psalmer är det material som oftast efterfrågas av de äldre klienterna. Förutom psalmboken, använder diakoniarbetarna även andra välkända andliga sånger i möten med de äldre. Den egna rösten används oftast som instrument i majoriteten av möten med äldre klienter. Lilliestam (2020, ss. 332-333) nämner att sångrösten är fördelaktig eftersom den kan förmedla en känsla av trovärdighet och övertygelse. Den har också emotionella effekter på lyssnaren beroende på hur sången framförs.

I resultatredovisningen framkom det även att diakoniarbetarna ibland använder tekniska lösningar för att tillsammans med klienterna lyssna på musik. Forskning visar att musiklyssnande ofta har positiva effekter för äldre, vilket kan förstärkas genom att exempelvis hjälpa dem att skapa aktuella spellistor (Gaviola, Holliday, Higgins, Inder, & Dilworth, 2021, ss. 8-13). Här skulle det kanske finnas utrymme för diakoniarbetaren att utöka användandet av tekniska lösningar, vilket möjliggör för de äldre att lyssna på andlig musik även mellan de fysiska träffarna. Detta skulle kunna förverkligas genom att skapa spellistor med andliga favoritsånger. Denna lösning skulle inte minska värdet av att använda sångrösten i mötet med äldre klienter, utan snarare komplettera den personliga kontakten med kontinuerligt stöd genom musiken.

Bodin och Hollmer (2020, ss. 94-98) nämner hur diakoniarbetarna möter äldre i olika situationer. Möten sker både i grupp och individuellt, för att motverka ensamhet och isolering eller ge stöd i sorg. I vår resultatredovisning framkommer det att andlig musik används vid enskilda besök. Det kan handla om allt från glädjestunder, så som födelsedagsuppvaktningar, till sjukbesök och besök i livets slutskede. Det lyfts också fram hur andlig musik kan vara en del av traditionen i olika grupper, till exempel i syföreningar. Forskning (Moss, Lee, Clifford, Ní Bhriaina, & O'Neill, 2022, ss. 420-421) bekräftar att gruppträffar är viktiga för äldre. Sångtillfällen i grupp, med kombinerade möjligheter att samtala och diskutera, rekommenderas. Ledaren behöver vara flexibel i valet av sånger, för att anpassa materialet till gruppen, men även möjlighet till önskemål bör finnas. Gruppsamlingarna bör vara öppna och inkluderande, där varje individ har friheten att välja om de vill sjunga.

Den fjärde och sista frågeställningen handlar om vilka effekter andlig musik har som verktyg i diakoniarbetarnas möten med äldre klienter. Resultatredovisningen visar att de inre effekterna av andlig musik väcker känslor, öppnar upp för samtal samt ger stillhet och lugn i olika situationer. De positiva effekterna uppstår både när klienten lyssnar på musik eller sjunger tillsammans med andra, även om effekterna kan variera. Theorell (2020, ss. 27-28) säger att det är få människor som är tondöva och ännu färre som lider när de hör musik. Forskning visar att musiken ger starka och intensiva känslomässiga och fysiologiska reaktioner under hela livet, även hos de äldre (Belfi, Moreno, Gugliano, & Neilla, 2022, ss. 936-938) och att musiken även minskar stressnivån hos äldre klienter (da Silva Sales de Medeiros, Batista Araújo de Oliveira, Queiroz de Medeiros, de Oliveira Távora, & Tomaz dos Santos Barros, 2021, s. 7).

Forskning visar att gemensam sång har livsbejakande och spirituellt uppbyggande effekter. Deltagarna kan uppleva att de ingår i något större, vilket kan ses som övernaturligt och andligt (Moss, 2019, ss. 216-217). Gruppaktiviteter kring musik har också visat sig vara upplyftande, stimulerande och minskar ensamhet (Lindblad, 2021, ss. 429-434; Millett & Fiocco, 2021, ss. 1850-1854). När musik används och diskuteras kan det uppstå känslor av stabilitet och mening (Lindblad & de Boise, 2020, ss. 34-35). Med detta sagt finns det goda skäl att tro att andlig musik kan användas som verktyg för att uppnå inre effekter hos klienten och att det bara i väldigt få undantagsfall är till skada för klienten.

De yttre effekterna handlar om musikens förmåga att nå djupare än det talade ordet. Enligt Ruud (2022, s. 18) kan musiken beröra på djupet och ha effekter långt efter att den mottagits. Att lyssna på bekanta, självvalda sånger, såsom folkmusik eller sånger som berör de religiösa känslorna eller har ett religiöst innehåll, har visat effekter på att det systoliska trycket och depressionsnivån sjunker (Gök Ugur, Yaman Aktaş, Orak, Saglambilen, & Aydin Avci, 2017, ss. 1283-1285).

I vår resultatredovisning visar de olika upplevelserna, som diakoniarbetarna haft, att andlig musik har en påverkan på människor som inte längre kommunicerar med ord. Det framkommer att de gamla kända psalmerna är något som de äldre minns, även om mycket annat har fallit i glömska. De kan till exempel följa med i en psalm genom att nynna eller sjunga. I sin forskning kring minnesjuka äldre som lyssnar på livemusik, konstaterar Shibazaki och Marshall (2017, ss. 470-473) att, trots att minnessjukdomar tar bort de flesta kognitiva färdigheter så verkar musikkunskaperna finnas kvar hos dem. Att musiken uppskattas kan ofta synas på olika sätt, där någon sjunger eller nynnar med, men det kan också komma till uttryck genom leenden, rörelser, dans eller ögon som lyser upp av liv (Gaviola, Holliday, Higgins, Inder, & Dilworth, 2021, ss. 8-13; Kuot, o.a., 2021, ss. 74-76).

Den sista delen om effekterna handlar om andlig musiks förmåga att förmedla tro och väcka minnen. Forskning visar att musiken har en stark koppling till minnet, och vissa minnen kan sträcka sig ända från barndomen. När musik sjungs eller lyssnas på i grupp, kan den ofta framkalla positiva minnen som många gärna delar med sig av i gruppen. (Dassa, 2018, ss. 424-426). Millett och Fiocco (2021, ss. 1850-1854) bekräftar även i sin forskning att musiken ger möjlighet till att återuppleva minnen. I vår resultatredovisning framgår det tydligt hur tre av diakoniarbetarna har upplevt att musiken väckt minnen hos de äldre klienterna. Alla fyra nämner också att andlig musik förmedlar budskap som kan kopplas till klienternas tro.

De äldre idag verkar fortfarande vara mycket bekanta med psalmer och andliga sånger, vilket kan bero på att många lärde sig dessa sånger utantill under sin skolgång. En intressant fråga som uppstått under arbetets gång är hur resultatet skulle se ut om denna studie genomfördes om ca 20–30 år? Den generationen som då tillhör det äldre klientelet har antagligen inte lärt sig sångtexterna utantill. Det kommer även att ha utbildats en ny generation av diakoniarbetare. Kommer de att fortsätta sjunga själva, eller tar de elektroniska hjälpmedlen över? Kommer andlig musik som verktyg att försvinna, eller kommer det alltid att finnas ett behov av den? Om behovet kvarstår, kommer då de gamla trygga psalmerna att ersättas av nyare lovsånger?

12 Källförteckning

- Alava, H., Kela, A., Nikkanen, A., & Paloviita, P. (2020). *Diakoniabarometri 2020 - Aina uuden edessä*. Hämtat från Kyrkans publikationer:
[https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4254/viewmode=infoview/qsr=diakonia 2024](https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4254/viewmode=infoview/qsr=diakonia%202024)
- Atchison, K., Watt, J., Ewert, D., Toohey, A., Ismail, Z., & Goodarzi, Z. (2022). Non-pharmacologic and pharmacologic treatments for anxiety in long-term care: a systematic review and meta-analysis. *Age and Ageing, 51*(9), 1-11.
 doi:<https://doi.org/10.1093/ageing/afac195>
- Batt-Rawden, K., & Andersen, S. (2020). 'Singing has empowered, enchanted and enthralled me'-choirs for wellbeing? *Health Promotion International, 1*, 140-150. doi:[doi: 10.1093/heapro/day122](https://doi.org/10.1093/heapro/day122)
- Belfi, A., Moreno, G., Gugliano, M., & Neilla, C. (2022). Musical reward across the lifespan. *AGING & MENTAL HEALTH, 932-939*.
 doi:<https://doi.org/10.1080/13607863.2021.1871881>
- Bell, J. (2016). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Blennberger, E., & Hansson, M. (Red.). (2019). *Diakoni - tolkning, historik, praktik*. Stockholm: Verbum AB.
- Bodin, M., & Hollmer, M. (2020). Del 1 - Vägledning för diakoni. i S. Linde (Red.), *Vägledning för diakoni* (ss. 12-117). Varberga: Argument Förlag.
- Chen, Y.-j., Li, X.-x., Pan, B., Wang, B., Jing, G.-z., Liu, Q.-q., . . . Ge, L. (2021). Non-pharmacological interventions for older adults with depressive symptoms: a network meta-analysis of 35 randomized controlled trials. *AGING & MENTAL HEALTH, 25*(5), 773-786.
 doi:<https://doi.org/10.1080/13607863.2019.1704219>
- da Silva Sales de Medeiros, J., Batista Araújo de Oliveira, L., Queiroz de Medeiros, A., de Oliveira Távora, R., & Tomaz dos Santos Barros, W. (2021). Effect of music as a therapeutic resource in a support group for the elderly. *Rev Rene, 22*(1), 1-9. doi:<https://doi.org/10.15253/2175-6783.20212260048>
- da Silva, A. S., Lopes, M. M., de Camargo, R. M., Buriola, A. A., Possa, J., da Rocha, K. S., & de Oliveira, M. C. (2022). Perception of user in relation to integrative and complementary practices in mental health: Music therapy. *Rev baiana enferm, 36*, 1-11. doi:[10.18471/rbe.v36.43285](https://doi.org/10.18471/rbe.v36.43285)
- Dassa, A. (2018). Musical Auto-Biography Interview (MABI) as promoting self-identity and well-being in the elderly through music and reminiscence. *Nordic Journal of Music Therapy, 27*(5), 419-430.
 doi:<https://doi.org/10.1080/08098131.2018.1490921>
- Densley, B., & Andrews, K. (2021). How Participation in Group Singing in the Community Impacts on Emotional Wellbeing: A Qualitative Study on the Perspectives of Group Singing Participant Group Singing Participants. *Australian Journal of Music Therapy, 32*(2), 1-18. doi:[saknas](https://doi.org/10.1080/08098131.2018.1490921)

- Diakoni*. (2021). Hämtat från Svenska Akademiens ordböcker: <https://svenska.se/2024>
- Diaz Abrahan, V., Lemos Jaramillo, A., & Justel, N. (September-December 2019). Benefits of Music Therapy in the Quality of Life of Older Adults. *Revista Ciencias de la Salud*, 17(3), 9-19.
doi:<http://dx.doi.org/10.12804/revistas.urosario.edu.co/revsalud/a.8349>
- Forskningsetiska delegationen. (2019). *Etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland - Forskningsetiska delegationens anvisningar 2019*. Hämtat från https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Etikprovning_inom_humanvetenskaperna_2020.pdf 2024
- Forskningsetiska delegationen. (2023). *God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland 2023*. Hämtat från Tenk.fi: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-04/Forskningsetiska_delegationens_GVP-anvisning_2023.pdf 2024
- Gaviola, M. A., Holliday, E., Higgins, I., Inder, K. J., & Dilworth, S. (2021). Individualised music for people living with dementia and the experiences and perceptions of residential aged care staff: A qualitative study. *Australasian Journal on Ageing*, 41, 8–15. doi:DOI: 10.1111/ajag.12987
- Granskär, M., & Höglund-Nielsen, B. (Red.). (2008). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.
- Groarke, J., & Hogan, M. (2019). Listening to self-chosen music regulates induced negative affect for both younger and older adults. *PLOS ONE*, 1-19.
doi:<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0218017>
- Gävert, T. (2016). *Diakoniabarmometeri 2016*. Hämtat från Kyrkans publikationer: <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/1519/viewmode=infoview/qsr=diakoniabarometri> 2024
- Gök Ugur, H., Yaman Aktaş, Y., Orak, O., Saglambilen, O., & Aydin Avci, İ. (2017). The effect of music therapy on depression and physiological parameters in elderly people living in a Turkish nursing home: a randomized-controlled trial. *AGING & MENTAL HEALTH*, 21(12), 1280–1286.
doi:<http://dx.doi.org/10.1080/13607863.2016.1222348>
- Hagman, P. (2018). *Om tron - Att söka den djupa verkligheten*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Hammarén, S., Hietaniemi, M., Kainulainen, S., & Kalanti, M. (2022). *Diakoniabarometri 2022: Muuttuva ja muuttava diakonia*. Hämtat från Kyrkans publikationer: <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4309/viewmode=infoview/qsr=diakonia> 2024
- Jakobsen, D. I. (2012). *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

- Jang, S. (2020). Intergenerational Choir: A Qualitative Exploration of Lived Experiences of Older Adults and Student Music Therapists. *Journal of Music Therapy*, 57(4), 406-431. doi:doi:10.1093/jmt/thaa012
- Kummel-Myrskog, P., Sarelin, B., & Ekstrand, S. (Red.). (2009). *Där nöden är störst*. Helsingfors: Kyrkostyrelsen.
- Kuot, A., Barton, E., Tiri, G., McKinlay, T., Greenhill, J., & Isaac, V. (2021). Personalised music for residents with dementia in an Australian rural aged-care setting. *The Australian Journal of Rural Health*, 29(1), 71-77. doi:DOI: 10.1111/ajr.12691
- Lag om ändring av strafflagen (563/1998). (1998). Hämtat från www.filex.fi 2024
- Lilliestam, L. (2020). *Lyssna på musik - Upplevelser, mening, hälsa*. Göteborg: Bo Ejeby Förlag.
- Lindblad, K. (2021). "No, I Guess it's kind of Sensitive" - Communication patterns in a music listening group with older men. *NORDIC JOURNAL OF MUSIC THERAPY*, 30(5), 424-439. doi:<https://doi.org/10.1080/08098131.2020.1856171>
- Lindblad, K., & de Boise, S. (2020). Musical engagement and subjective wellbeing amongst men in the third age. *Nordic journal of music therapy*, 29, 20-38. doi:<https://doi.org/10.1080/08098131.2019.1646791>
- Millett, G., & Fiocco, A. J. (2021). A pilot study implementing the JAVA Music Club in residential care: impact on cognition and psychosocial health. *AGING & MENTAL HEALTH*, 25(10), 1848-1856. doi:<https://doi.org/10.1080/13607863.2020.1758919>
- Moss, H. (2019). Music therapy, spirituality and transcendence. *Nordic journal of music therapy*, 28(3), 212-223. doi:<https://doi.org/10.1080/08098131.2018.1533573>
- Moss, H., Lee, S., Clifford, A., Ní Bhriaina, O., & O'Neill, D. (2022). Together in song: Designing a singing for health group intervention for older people living in the community. *NORDIC JOURNAL OF MUSIC THERAPY*, 31(5), 413-430. doi:<https://doi.org/10.1080/08098131.2021.2004613>
- Nordstokke, K. (Red.). (2009). *Diakoni i kontext: förvandling, försoning, bemyndigande*. Genève, Schweiz: The Lutheran World Federation. Hämtat från <http://www.diakoni.nu/wp-content/uploads/2015/10/Diakoni-i-kontext-Lutherska-v%C3%A4rldsfr%C3%B6bundet-2009.pdf>
- Notarangelo, A. (2021). Ecological Awareness in Practice: Spirituality, Community Health, and the Possibilities of Music Therapy. *Health and Social Care Chaplaincy*, 9(2), 298-314. doi:<https://doi.org/10.1558/hsc.41473>
- Okkenhaug, B. (2020). *Själavård en grundbok*. Stockholm: Libris.
- Pentikäinen, E., Pitkäniemi, A., Siponkoski, S.-T., Jansson, M., Louhivuori, J., Johnson, J., ... Särkämö, T. (2021). Beneficial effects of choir singing on cognition and well-being of older adults: Evidence from a cross-sectional study. *Plos One*, 1-14. doi:<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0245666>

- Poulos, R., Marwood, S., Harkin, D., Opher, S., Clift, S., Cole, A., . . . Poulos, C. (2019). Arts on prescription for community-dwelling older people with a range of health and wellness needs. *Health and Social Care in the community*, 27(2), 483-492. doi:10.1111/hsc.12669
- Rautalinko, E. (2023). *Intervjumetod - Från frågeställning till rapportering*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Ruud, E. (2022). *Varma ögonblick - Om musik, hälsa och livskvalitet*. Göteborg: Bo Ejeby Förlag.
- Shibazaki, K., & Marshall, N. (2017). Exploring the impact of music concerts in promoting well-being in dementia care. *AGING & MENTAL HEALTH*, 21(5), 468-476. doi:http://dx.doi.org/10.1080/13607863.2015.1114589
- Strong, J., Plys, E., Hinrichs, K., Hartmann, C., & McCullough, M. (2022). Music for your mental health? The development and evaluation of a group mental health intervention in subacute rehabilitation. *Aging & Mental Health*, 26(5), 950-957. doi:https://doi.org/10.1080/13607863.2021.1935463
- Svenska Folkbibeln. (2015). <https://www.folkbibeln.it/>. Hämtat från Folkbibeln: <https://www.folkbibeln.it> den 04 December 2022
- Svenska kyrkan. (2016). Tankar om framtida utmaningar för kyrka och samhälle. Sverige. Hämtat från <https://www.svenskakyrkan.se/filer/560687/Diakoni%20och%20v%C3%A4rld.pdf?id=2390074> 2024
- Theorell, T. (2020). *Noter om musik och hälsa* (3:e uppl.). Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Tjora, A. (2012). *Från nyfikenhet till systematisk kunskap - Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Tsiris, G. (2017). Music therapy and spirituality: an international survey of music therapists' perceptions. *Nordic journal of music therapy*, 26(4), 293-319. doi:https://doi.org/10.1080/08098131.2016.1239647
- Werner, J., Wosch, T., & Gold, C. (2017). Effectiveness of group music therapy versus recreational group singing for depressive symptoms of elderly nursing home residents: pragmatic trial. *Aging & Mental Health*, 21(2), 147-155. doi:http://dx.doi.org/10.1080/13607863.2015.1093599

Sökhistorik

Datum för sökningen	Databas	Söktermer	Sökfras	Antal träffar	Avgränsningar (t.ex. språk, år)	Antal träffar efter avgränsningar	Antal valda artiklar
2024-01-13	EBSCO	Elderly Music therapy	Elderly AND Music therapy	223	Full text Peer reviewed 2017-2023	21	3
2024-01-13	EBSCO	Elderly older adults Music Well-being	(Elderly OR older adults) AND Music AND Well-being	122	Full text Peer reviewed 2017-2023	13	4
2024-01-13	EBSCO	elderly aged older elder geriatric elderly people old people senior health mental health physical health well being music	(elderly OR aged OR older OR elder OR geriatric OR elderly people OR old people OR senior) AND (health OR mental health OR physical health OR well being) AND music	1364	Full text Peer reviewed 2017-2023	146	8
2024-01-13	CINAHL	Music, Wellbeing, Elderly	Music AND Wellbeing AND Elderly	12	Full text, Publication Date 2010 to 2023	3	1
2024-01-13	CINAHL	Music, song, melody, elderly, aged, older, elder, geriatric	music OR song OR melody AND elderly OR aged OR older OR elder OR geriatric	11146	Full text, Publication Date 2019 to 2023, Peer Reviewed, aged: 65+ years, Music therapy	59	3
2024-01-13	CINAHL	Music, song, melody, elderly, aged, older, elder, geriatric, spiritual	music OR song OR melody AND elderly OR aged OR older OR elder OR geriatric AND spiritual	83	Full text, Publication Date 2019 to 2023	6	1
2024-01-14	CINAHL	Elderly, aged, older, elder, geriatric, elderly people, old people, senior, health, mental health, physical health, well being, music	(elderly OR aged OR older OR elder OR geriatric OR elderly people OR old people OR senior) AND (health OR mental health OR physical health OR well being) AND music	971	Full text, Publication Date 2019 to 2023, Peer Reviewed, aged: 65+ years	52	3
2024-01-20	CINAHL	Music, spirituality	291	291	Full text, Publication Date 2014 to 2023, Peer Reviewed	42	2

Intervjufrågor

1. Hur många år har du arbetat som diakoniarbetare?
2. Hur stor är församlingen du är verksam i?
3. Hur ofta uppskattar du att du har möten med äldre?
4. Hur ofta använder du den andliga musiken som verktyg i möten med äldre?
5. Kan du beskriva vanliga tillfällen där du använder andlig musik i mötet med äldre?
 - a. Vid enskilda möten
 - b. I grupper
6. På vilka sätt kan den andliga musiken användas i ett möte med en eller flera äldre?
7. Vad uppnås genom att den andliga musiken används som verktyg i möte med äldre?
8. Upplever du att diakoniarbetare förväntas tillhandahålla andlig musik i möten med äldre? Om svaret är nej, fortsätt till fråga 9.
 - a. Hur har du upplevt dessa förväntningar?
9. Vilka reaktioner är vanligast när andlig musik används?
 - a. Finns det några speciella reaktioner du observerat då andlig musik använts i mötet med äldre?
 - b. Finns det någon/några situationer som ligger dig varmt om hjärtat?
10. Kan du beskriva musikens betydelse för dig personligen?

Informerat samtycke

Vi är två studerande, Julia Esberg och Peter Esberg, som studerar vid Novia yrkeshögskola i Åbo till socionomer med tilläggsbehörighet som diakon. Vi skriver ett examensarbete om hur den andliga musiken kan användas som verktyg i mötet med äldre inom diakonin.

Intervjun kommer följa Forskningsetiska delegationens etiska principer. Både enheten och personalen kommer vara anonyma i arbetet och svaren ska inte kunna kopplas till respondenten när de redovisas i examensarbetet. Intervjun bandas in så att skribenterna har möjlighet att analysera och renskriva svaren efteråt och ljudinspelningen raderas efter att arbetet är inlämnat. Om namn förekommer i ljudinspelningen renskrivs de inte i examensarbetet. Förutom att ta ut olika teman kommer intressanta kommentarer från intervjuerna att användas i materialet.

Samtycke: Genom att skriva under detta dokument garanterar jag som respondent att jag blivit informerad om intervjuens tillvägagångssätt. Intervjuerna har förklarat syftet med intervjun och mitt deltagande. Jag har fått ställa frågor gällande utförandet av intervjun och jag vet att deltagandet i intervjun är frivilligt och kan avbrytas när som helst. Jag har fått information om hur mina personuppgifter behandlas efter intervjun och hur min anonymitet garanteras.

Ort och datum _____

Respondentens underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Intervjuernas underskrift: _____